

Sanda Glavaš

Duša i oblici

Duhovne cjeline

Zagreb, 2019.

Sanda Glavaš: *Duša i oblici. Duhovne cjeline*

Nakladnik

Biakova d. o. o.
Zagreb, Kušlanova 59

Urednik

Ivan Bekavac Basić

Oblikovanje naslovne korice

Biakova d. o. o.

Grafičko oblikovanje i priprema za tisak

Biakova d. o. o.

Ova knjiga je nastala na temelju diplomskog rada "*Lectio Divina*", pri *Sustavnom studiju duhovnosti - Pontificia Facoltà Teologica, l' Istituto di Spiritualità „Teresianum“* – Roma, Zagreb, 2010.

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001044235.

ISBN: 978-953-8136-66-5

Sanda Glavaš

Duša i oblici

Duhovne cjeline

Zagreb, 2019.

*Duhovne cjeline ovdje iznesene u cijelosti pročitao je i
blagoslovio msgr. Juraj Jezerinac, u Varaždinskim Toplicama,
26. 03. 2019.*

Sadržaj

Poziv na iscjeljenje i preobražaj (<i>Jadranka Brnčić</i>)	7
Uvod	9
I. Lectio divina	11
Uvod	11
1. O pojmu „lectio divina“	13
2. Povijesni pregled	16
3. Biblija u životu kršćanina	22
4. Osobni pedagoški model za praksu „lectio divina“	37
Zaključak	47
Literatura	50
Sažetak	52
II. Duhovna struktura čovjeka	55
Radujmo se novom početku	79
III. Umjetnost, Ljepota, Dobrota	87
IV. Energetska struktura čovjeka	95
V. Duša: Mozak-srce	99
VI. O prokletstvu	108
Napomena autorice	110
VII. Bilješka o spisateljici	111

POZIV NA ISCJELJENJE I PREOBRAŽAJ

Knjiga koju držite u ruci namijenjena je, kako i sama autorica kaže u Uvodu: „k Bibliji usmjerenim vjernicima“. Dakle, kršćanima koji se ne zadovoljavaju tek površnim poznavanjem biblijskih tekstova, nego ih čitaju i slušaju kao nadahnuće za kontemplaciju te poticaj na osobnu preobrazbu i rast u cjelovito ljudsko biće u Božjoj prisutnosti po Njegovoj Riječi.

U prvom dijelu knjige autorica upoznaje svoje čitatelje s *lectio divina* – meditativno-molitvenom praksom, njezinom poviješću i značenjem. Pritom se oslanja na renomirane autore kao što su Pasquale Brizzi i Enzo Bianco. No, ne daje samo teorijski okvir, nego nudi i konkretne primjere pa se knjiga može čitati i kao jednostavan uvod u praksu, obogaćen i svjedočanstvom same autorice.

U drugom dijelu knjige Sanda Glavaš uvodi u terapijsku dimenziju meditativno-molitvene prakse tumačeći što tvori strukturu ljudske duhovnosti. Čišćenje i oslobađanje energetskih razina ljudske svijesti, kakvo se događa u svjesnoj izloženosti Božjoj prisutnosti, vodi čovjeka iz tame u svjetlo, iz grijeha (strahova, ovisnosti) u slobodu od grijeha.

Autorica svjedoči i o vlastitom ozdravljenju razlažući kako ono nužno proizlazi iz predanja Bogu te se događa kroz Ljubav koja čovjeka otvara višim razinama svijesti, odnosno oblikuje ga u otkupljeno, novo stvorenje u Duhu. Takav preobražaj nije pridržan tek za osobe koje se Bogu posvećuju u odvojenosti od svijeta, nego je ponuđen svima. Upravo u našem suvremenom, opterećenom i otuđenom svijetu, i usred njega, kršćani su

snažno pozvani na obnovljenu duhovnost utemeljenu na vlastitoj tradiciji.

U trećem poglavlju ove knjige autorica nastavlja promišljati o Istini i o Ljubavi, odnosno o područjima njihova očitovanja, a to su Umjetnost, Ljepota i Dobrota. Po njezinu mišljenju, upravo su ta područja, budući u tzv. postmodernom svijetu odvojena od transcendentalnoga, ponajviše degradirana, izmještena iz punine svojega smisla. Duhovne osobe prve su pozvane vratiti im smisao razvijajući vlastite sposobnosti za praštanje, svetost i kreativnost.

Četvrto poglavlje posvećeno je opisu energetske strukture čovjeka te iscjeljenju energetskih čvorova i blokada koji nastaju kao posljedica grijeha, odnosno odvojenosti od Božje prisutnosti.

U petom poglavlju autorica razmatra o spremištima duhovne energije u ljudskom biću. Nakon uvida u razumijevanje pojmova kao što su razum, srce i duša (kojima prilazi kako iz antropološke i filozofijske, tako i iz duhovne perspektive), nudi i vlastito psihološko i mističko iskustvo, ilustrirajući ga, među ostalim, i mislima duhovnih osoba koje nisu nužno kršćani. Time želi upozoriti na srodnost pojedinih iskustava u različitim duhovnim sustavima, ali i naglasiti vlastitu vjernost Crkvi.

Jadranka Brnčić

UVOD

Poštovane čitateljice i čitatelji,

Knjiga, koju držite u ruci, plod je višegodišnjih meditacija, mišljenja, motrenja i mnijenja. Ti pojmovi kao da su se izgubili iz upotrebe u svakidašnjem životu, no za struku kojoj pripadam (filozofija i duhovnost) oni su više nego jasni.

Ukoliko pod mišljenjem ne podrazumijevamo samo neko razbijanje glave nego i mišlju propitivanu misao, misao koja samu sebe propituje, oblikuje i mijenja, utoliko ćemo lakše shvatiti i ovu višegodišnju meditaciju, razmatranje i motrenje, područje duhovnosti kojim se bavim.

U meditaciji misao propituje samu sebe, počev od naizgled empirijske spoznaje Boga, čija je slika u nama samima, odnosno na čiju smo sliku (presliku) sami stvoreni.

Imala sam takvo duhovno iskustvo da mi se je Bog u liku Isusa Krista sam ukazao, u Cagliariju, 1996. Godine, kada sam se duhovno obratila (o tome govorim u ranijim spisima). Od tada sam u stalnim razmatranjima zajedno s Bogom, o svijetu, čovjeku, drugom čovjeku, biljkama, životinjama, stvarima i sebi samoj.

Kada je riječ o ovom posljednjem, potrebno se je potpuno otvoriti i predati samome Bogu, svu svoju svijest, nesvijest i podsvijest, razmišljanja, shvaćanja, nagone, instinkte, impulse... i dopustiti da ih Bog svojom milošću dodirne i mijenja. Eto, to je meni uspjelo i danas sam „novi čovjek“. Stari ja je umro zajedno s ovdje prikazanom dušom i rodio se novi ja, nova osoba. Svako umiranje bilo je bolno, a svako rođenje nešto uzvišeno.

Htjela bih se na trenutak zadržati na jednom razmišljanju. Kada i kao što Isus Krist radi nas grješnika umire na križu, te

potom uskrsava u život vječni, tako ujedno taj isti Isus, u kojeg smo Kršteni, u svakome od nas, u svačijem srcu umire i uskrsava u novi život, život novog čovjeka. Ova meditacija i razmatranje ili možda ipak samo mnijenje bliska je svim filozofskim interpretacijama o životu nakon života. Mi, i u ovom životu, rađamo se, umiremo i jesmo, koliko dozvolimo starom čovjeku da u nama umre i da se rodi novi. To je zadatak, smisao, ispunjenje meditacije. Ujedno i dovršena duhovna cjelina.

U Zagrebu, 18. listopada 2019.

Sanda Glavaš

I. LECTIO DIVINA

Uvod

Svatko od nas, k Bibliji usmjerenih vjernika, mogao je od samih početaka svojeg duhovnog hoda primijetiti neko zajedništvo sa Svetim Pismom, njegovom Rječju i njegovim sadržajem. Bog očito progovara kroz svoju Riječ koju nam je s razlogom i opravdanjem uputio. Nije, dakako, svako čitanje ujedno i *lectio divina*. Ona je meditativno-molitvena i iskustvena praksa zasnovana na iskustvu monaha ili i ranije – još od predkršćanskih vremena – te je kao takva dobivala različita značenja kroz povijest, ali nikada nije promijenila svoje lice; uvijek je ostala «*Lectio divina*», božansko čitanje koje nadahnjuje i vodi u duhovnu zbilju.

Htjela bih u ovom Uvodu naglasiti i svoj osobni stav prema *lectio divina* kao i interes za takvu meditativno-molitvenu praksu. Svi smo naime u dubini duše ranjeni ili podložni grijehu. Ako je istina, a istina je, da Riječ ozdravlja, onda je praksa *lectio divina* uistinu ona ozdravljajuća božanska praksa koja je dostupna svakom čovjeku, uz malo dobre volje i slobodna vremena da joj se barem jednom i svakodnevno posveti. Samo tako se može napredovati u duhu, počev, dakako, od jednostavnog slušanja Božje Riječi, kako se to uobičava na nedjeljnim misama koje smo, kao vjernici, obavezni svi pohađati, pa do boravka u tišini kontemplacije, u zajedništvu s Bogom, u sjedinjenju Volja, u akciji proizašloj iz kontemplacije, o čemu će u ovoj diplomskoj radnji biti riječi.

Pokušala sam ozbiljno pristupiti temi, ne obazirući se na broj za to određenih stranica. Ipak, uzela sam u obzir činjenicu da je riječ o jednom diplomskom radu s ograničenjem, napose od iznošenja opsežnih vlastitih mišljenja i zaključaka. No, kada je riječ o praksi *lectio divina*, onda to nije ni potrebno. Sam duh će, naime, progovoriti u jednoj svojoj fazi (pretpostavljam već u *contemplatio*), iznoseći na vidjelo poruku koju je ovaj diplomski rad i/ili ova *Lectio* imala donijeti.

Literatura koju sam pribavila za ovaj rad učinila mi se zanimljivom i dovoljnom za jedno takvo istraživanje. Međutim, zbog ograničenja sadržaja i opsega radnje, nisam se duže zadržala niti na jednom njezinom poglavlju. Nastojala sam to nadopuniti vlastitim primjerom vježbe *lectio divina* kao i zaključcima na kraju ove radnje.

Pišući, naposljetku, za već upućenog čitatelja, iskreno se nadam da će ova radnja pomoći i onima koji tek dolaze kao i neupućenima u temu i praksu. Međutim, za obrazovanog je čitatelja i vjernika ovo svakako premalen opus.

Za sve sam zahvalna Bogu na visini i svojim duhovnim učiteljima koji me prate i vode u mom životu. Molim da me ova praksa *lectio divina* što sam je ovdje predstavila dovede do zajedništva sa svima i mira kontemplacije i akcije.

1. O POJMU „LECTIO DIVINA“

Papinska biblijska komisija u dokumentu «Tumačenje Biblije u Crkvi» iz 1993. nudi slijedeću definiciju za pojam koji istražujemo: «Lectio divina jest čitanje, individualno ili zajedničko, više ili manje dužeg odlomka Pisma, prihvaćenog kao Riječ Božja, razvijajući se potom, na poticaj Duha, u meditaciju, molitvu i kontemplaciju».¹

II Vatikanski koncil znatno je naglasio važnost čitanja i proučavanja Svetog Pisma za duhovni život vjernika.² Naglasivši važnost riječi Božje koja je uporište samoj Crkvi i hrana duši, *Dei Verbum* je naglasio kako Kristovim vjernicima treba da bude širom otvoren pristup k Svetom Pismu. Ako se to ne dogodi, «*Dei Verbum*» upozorava na opasnost kojoj su izvrgnuti kršćani, s pravom podsjećajući na glasovite riječi sv. Jeronima: 'ne poznavati Pisma to je ne poznavati Krista'. Stoga, dakle, kršćani trebaju uvijek otvoreno i s interesom pristupati samom svetom tekstu: bilo preko svete liturgije, krate božanskim riječima, bilo preko boguodana čitanja, bilo preko prikladnih ustanova i drugih pomagala.

Drugim riječima, Crkva snažno podupire obnovljeni duhovni put vjernika polazeći od osobne spoznaje Božje Riječi. To je ujedno jedna nova nada koja ne može biti pogrešno shvaćena jer putem nje zapravo Duh Božji govori svakome od nas. No, da Pismo mora postati hranom duhovnog života sviju vjernika nije neka novost donesena tek na II Vatikanskom koncilu. Prisutna je već u prvobitnoj Crkvi, a na široko se

¹ PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Tumačenje Biblije u Crkvi*, Zagreb, 1995., 143.

² Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dei Verbum. Dogmatska konstitucija o božanskoj objavi*, (18.11. 1965.), u *Dokumenti*, Zagreb, 2008., br. 25., (dalje: DV)

razvila u patrističkoj tradiciji. Čitajući već prve Pavlove retke upućene Rimljanima možemo uočiti da je Riječ upućena svim vjernicima Rima, a ne samo nekom uskom krugu osoba (Rim. 1,7). Sveti Grgur Veliki na tragu Pavlova učenja usklikuje: «Nauči se razotkriti Božje Srce u Božjim Riječima. Što je Pismo ako ne Pismo Boga svemogućega svojim stvorenjima?» (S. Gregorio Magno: Lettera a Teodoro).³

Pod riječima *lectio divina* razumijevamo «susret s Bogom u njegovoj riječi»;⁴ sa svim posljedicama koje iz takva susreta proizlaze.

Za Carla Maria Martinija *lectio divina* je «sređena vježba osobnog slušanja Riječi»⁵.

Prema riječima iz Novog Zavjeta, *lectio divina* podrazumijeva prije svega vježbu slušanja Pisma (Lk. 8,5-8), prihvaćajući otajstvo Riječi Tijelom postale te ulazeći, potom, u samo otajstvo Boga. Sve to, kako predmnijevamo, ostajalo bi u bazi autentičnog kršćanskog života. U molitveno-meditativnoj praksi, *lectio divina* je jedna molitvena metoda koja se razvija tijekom čitave monastičke rane i zrele srednjovjekovne tradicije sve do naših dana, kada pronalazi veliki interes unutar čitave kršćanske zajednice. Može se, nadalje, reći da *lectio divina* uvodi molećeg vjernika u veliki ocean žive tradicije Crkve, u kojoj su putem Svetog Pisma posredovali brojni kršćani, pastiri i sveci, dobivajući od toga jedinstvenu i veliku životnu normu za postojanje u milosti.

³ Pasquale BRIZZI, *La tua Parola mi fa vivere*, Padova, 2008., 44.

⁴ *Isto*, 13.

⁵ *Isto*, 13.

Latinski izraz *lectio divina* izgleda da je proizašao od svetog Ambrozija koji je u svoje vrijeme to upotrijebio obzirom na velikog teologa i crkvenog pisca i naučitelja te vrhunskog učitelja egzegeze, Origena.

U jedno drugo, srednjovjekovno, doba, u kojem je *lectio divina* doživjela svoj pravi procvat, kartuzijanski monah Guigo II (+1188.), u svom pismu Gervasiu, naslovljenom: «Scala claustralium»⁶, klasificirao je iskustvo *lectio divina* u 4 stupnja: *lectio, meditatio, oratio, contemplatio*.

Lectio divina ima za prvotni cilj: uhvatiti i ubrati poruku koju sveti tekst želi izraziti. *Lectio divina* odgovara životnoj potrebi duše: hraniti se utjelovljenom Rječju. Nije slučajno da u liturgiji Crkva predstavlja euharistijski stol i stol Riječi, dajući život teološkoj trijadi: riječ-vjera-sakrament.

Lectio divina nije neko arheološko nalazište ili praksa samo monaha i skupina profinjene duhovnosti. Ona je, naprotiv, zajedničko dobro svih kršćana svih kultura i svih vremena. Ona nije neki studij sa znanstvenim ciljem ili sa ciljem znanstvenog usavršavanja, ali u njoj znanost i život moraju biti ujedinjeni u harmoničnu sintezu. Pismo je jedinstvena Riječ, Riječ Božja koja svjedoči o utjelovljenoj Božjoj Riječi. To je u osnovi smisao i svrha ove molitveno-meditativne prakse: dati glas jedinstvenoj, istinitoj i istinskoj Riječi.

Lectio Divina je, najzad, privilegiran i dobro razrađen način kako bi se pronašao Krist u vjeri i ljubavi. Jer Bog je ljubav (1Iv 4, 16), a imati tu spoznaju Boga je već po sebi jedan dar. Biblija je stoga najistinitije objašnjenje i tumačenje riječi

⁶ Usp. *Isto*, 45.

Ljubav. *Lectio divina* njezin je, mogli bismo zaključiti, posvemašnji izražaj i domet u milosti.

2. POVIJESNI PREGLED

Izabrani narod

Lectio divina je 'način traženja Boga' star koliko i Crkva, a duboko je ukorijenjen već u židovstvu koje je, od svog nastanka, sveti tekst promatralo u životnoj perspektivi: za hranjenje vjere, kao i za vjernost Savezu. 12 stoljeća prije Krista, s Mojsijem je potvrđen Savez između Gospodina i Izraela (Izl. 24, 3-8).

Kraljevi židovskog naroda (Jošija, Jojakim, Nehemija) gajili su, svak na svoj način, poseban odnos prema svetome tekstu.

S vremenom se čitanje i slušanje Božje riječi ukorijenilo u narodu i kao privatna inicijativa, ali i kao slušanje u zbornim i liturgijskim okupljanjima. Ponovljeni Zakonik 31, 11-12 naglašava Gospodinovu odredbu Mojsiju o javnom čitanju Tore, koje se mora izvršiti svakih sedam godina na Blagdan Sjenica.

Širenjem sinagoga čitanje i slušanje Riječi postaje sve češće, a također je bilo od velike važnosti i na Kumranu, gdje su članovi bili obvezani i na prepisivanje Tore radi duhovnog razvoja.

Prva stoljeća kršćanstva

Istočni i zapadni crkveni Oci i monasi osobno su prakticirali *lectio divina*, često zajedno sa svojim učenicima, a pozivali su i ostale kršćane da to isto čine u svojim kućama. Monasi su, u pustinjama i samostanima, učinili *lectio* svakodnevnom hranom, središtem svoga života.

Klement Aleksandrijski (150.-215.) je već u svoje doba preporučio 'duhovno poznavanje' Biblije nasuprot čisto razumskom koje su primjenjivali npr. gnosticici.

S Origenom (oko 185.-253.) se već može govoriti o *lectio divina* u punom smislu. Uz uporabu metode prakticirala ju je njegova zajednica u Aleksandriji. Preuzevši način istraživanja Božje Riječi od Židova, s Origenom je *lectio* dobila kršćanski okvir: Origen je tvrdio da su riječi zapisane u Bibliji zapravo riječi ljubavi koje zaručnik (Isus) razmjenjuje sa svojom zaručnicom (Crkvom). Biti svjedoci razmjene ljubavi – tj. slušanja riječi Pisma – teži k našem uključivanju sve do dubina našega srca, jer su te riječi nama upravljene.⁷

Sveti Antun opat (oko 250.-356.), utemeljitelj pustinjačkog života, pripisivao je svoje zvanje meditiranju nad retkom iz Mateja 19,21: «Hoćeš li biti savršen, idi, prodaj što imaš...»

Patristika je razvila Origenove ideje o temeljnoj ulozi svetog teksta u kontemplativnom životu.

⁷ Usp. Innocenzo GARGANO, *Iniziazione alla lectio divina. Indicazioni metodologiche con esemplificazione*, Bologna, 1993., 9-144.

S Pustinjskim Ocima u Gornjem Egiptu (4. stoljeće) izričaj *lectio divina* postaje uobičajen izraz jezične prakse.

Sveti Benedikt, u pravilu 48,1, naglašava da *lectio divina* predstavlja jednu od tri aktivnosti monaha, uz molitvu i rad.

Pojmom *lectio divina*, koji se može jednostavno prevesti kao «čitanje i proučavanje božanskih stvarnosti», pravilo svetog Benedikta označava jednu monašku vježbu od važnog duhovnog i kulturnog značaja; svakodnevno predanje mnogih trenutaka čitanju Biblije, svetih Otaca i monastičkih predbenediktinskih tekstova. Nadovezujući se na rabinsku metodu, *lectio divina* je zapravo postupan pristup tekstu prema drevnoj metodi crkvenih otaca. Ona je nadahnuta neprestanim i odanim čitanjem pisma, prakticirana od Origena i njegovih sljedbenika, egipatskih monaha, od Ambrogia, Augustina i Girolama, sve do naših dana.

Lectio divina zahtijevala je da se u svakom samostanu, gdje se zbog pismenosti i duhovnosti prakticirala, nalazi *scriptorium* i *biblioteka* što je činilo bazu ove monastičke teologije. Tamo se, naime, svakodnevno prepisivala Biblija i to se prakticiralo kao duhovna, odnosno meditativna, vježba; upravo *lectio divina*. Ona je bila od velike važnosti i utjecaja na srednjovjekovno kršćanstvo, a pronalazila je zanimljive paralele u budističkoj i islamskoj familijarnosti sa svetim tekstovima. S vremenom se njezino značenje kristaliziralo te je dobila značenje intelektualnog, zapravo umnog, duhovnog, rada, koji u izvjesnoj mjeri upotpunjuje manualni rad i molitvu monaških vremena. No, nije nikada bila čisto intelektualno istraživanje već je uvijek ujedinjavala užitak čitanja s Božjom

željom i nakanom, služeći kao priprema i tijek molitve i rast u duhu.

Ugledni učitelji *lectio divina* bili su, osim Benedikta, Grgur Veliki (540.-604.) i drugi sve do novog tisućljeća, u kojem su osobito značajni Vilim iz Saint-Thierryja (1085.-1148.) i Bernard (1090.-1153.).

Guigo i monaške ljestve

Tijekom 12. stoljeća *lectio divina* dobiva trajnu teoretsku sustavnost. Tako primjerice Hugo iz Sv. Viktora (+1141.) predlaže put u pet etapa: *lectio*, *meditatio*, *oratio*, *operatio*, *contemplatio* (čitanje, razmatranje, molitva, djelovanje, kontemplacija). Zatim kartuzijanski opat Guigo Drugi (+1193.) taj put svodi na četiri etape (izostavlja *operatio*), označavajući ih kao stupnjeve novih Jakovljevih ljestava na prvenstvenu uporabu monasima koji se pomoću njih mogu popeti u nebo. Uvjerljiv, njegov će prijedlog dugi niz godina biti usvajan. Čitanje, razmatranje, molitva i kontemplacija jesu monaške ljestve koje se uzdižu od zemlje prema nebu. Sastoje se od malo stupnjeva ali su ipak nevjerojatno i neizmjerljivo visoke. Temelj im je postavljen na Zemlji, a vrh im zalazi u oblake i pomno istražuje nebeske tajne – napominje Guigo u svom djelu «Nebeske ljestve».⁸

„Lectio Divina“ u kasnom srednjem vijeku

⁸ Usp. Enzo BIANCO, *Lectio divina, Susret s Bogom u njegovoj riječi*, Zagreb, 2005., 21.

U kasnom srednjem vijeku polako se obustavlja primjena *lectio divinae*. Ograničena je na samostane, a ni tamo je svi ne tumače na ispravan način. Posebno je razvoj sveučilišta prevagnuo nad ulogom i važnošću samostana. Došlo je do raskida jedinstva između teologije i svetosti, a prastari sklad između znanja i života zamijenila je postupna odvojenost raznih vidova života.

Reformacija i Tridentski sabor

S nadolaskom protestantske Reformacije kriza *lectio divinae* dostiže svoj vrhunac; prevagnuo je individualizam, uz rizik pogrešaka i proizvoljnosti.

Tridentski sabor ustanovio je načelo koje izravni pristup kršćanina Pismu smatra neprikladnim. Godine 1559. papa Pavao IV je propisao: «Za tisak prijevoda Biblije na narodne jezike potrebna je posebna dozvola svetog Ureda za inkviziciju. Ta je dozvola potrebna i da bi se posjedovao i čitao jedan takav tekst»⁹

Jednostranosti u tumačenju Biblije

Najveći neprijatelji slobodnog razvoja i čitanja Pisma te širenja metode i prakse *lectio divinae* bili su:

Gnosticizam (potiče ljudski razum da u Bibliji pronalazi samo tajne i arkanski nauk);

⁹ Isto, 21.

Proricanje na temelju biblijskog teksta (koristi Bibliju za okultizam);

Sveučilišne škole (daju prednost traženju književnog i povijesnog smisla Biblije, zanemarujući duhovni sadržaj i poruku);

Protestantska reforma (dovodi u pitanje jedinstveno i sigurno uporište Biblije u Crkvi);

Prosvjetiteljstvo i sekularizam (doprinosu tome da Biblija gubi svako transcendentalno značenje).

Drugi Vatikanski sabor

Sabor je zaslužan za ponovno aktualiziranje biblijskog razmatranja i neizravno ohrabrenje za *lectio divina*. U dokumentu «*Dei Verbum*» – koji se odnosi na Bibliju – Sabor jasno zauzima stav i donosi izravne tvrdnje glede čitanja Božanskog Pisma.

«Objava je Božji čin kojim Bog otkriva sebe i svoj naum spasenja svih ljudi. Ona se, u ljudskim uvjetima, najprikladnije naziva «riječ» (dabar), što ujedno označuje «riječ i čin».

Crkva, koja je i sama povijesni oblik Riječi Božje, stalno nastoji tu Riječ najprikladnijim načinima i sredstvima izraziti i posredovati ljudima. II vat. Sabor jedan je od velikih i veoma značajnih napora u tom pogledu. Svojom konstitucijom «Riječ Božja» (*Dei Verbum*) omogućio je novi pristup objavi i mnogo

pridonio boljem shvaćanju Riječi Božje i poznavanju njezinih učinaka u Crkvi i u svijetu.»¹⁰

3. BIBLIJA U ŽIVOTU KRŠĆANINA

3.1. Iskustvo i praksa „Lectio Divina“

Iskustvo i praksa *lectio divine* razotkrivaju vrijednost kontemplacije u kršćanskom životu. Pod kontemplacijom se ovdje ne podrazumijeva samo ona ulivena, koju je Bog namijenio samo odabranim dušama, nego također i iskustvo Riječi kojemu se svatko može prigrлити pažljivim čitanjem i meditacijom nad Svetim Pismom. Put koji od čitanja Riječi dovodi do kontemplacije najbolje je opisao Pasquale Brizzi u svojoj knjizi: «La tua Parola mi fa vivere». Autor te knjige je uvjeren da je kontemplacija naravni rezultat jednog koherentnog kršćanstva, uzetog za ozbiljno, čin adoracije, hvale i tišine pred Onim koji je posljednji cilj molitve: Riječ Tijelom postala¹¹. Putem kontemplacije vjernik se uči poznavati i upoznavati samoga sebe i Krista, prema riječima svetog apostola Pavla iz Poslanice Efežanima: «dok svi ne prispijemo do jedinstva vjere i spoznaje Sina Božjega, do čovjeka savršena, do mjere uzrasta punine Kristove» (Ef 4, 13). Isus u Matejevu evanđelju upotrebljava metaforu oka kao svjetiljke. Ako ti je oko bistro, sve će tijelo tvoje biti svijetlo.

¹⁰ Ljudevit RUPČIĆ, *Predgovor*, u Ante KRESINA – Ljudevit RUPČIĆ – Albin ŠKRINJAR, *Dogmatska Konstitucija o božanskoj objavi – Dei Verbum*, Zagreb, 1981., 5.

¹¹ Usp. Pasquale BRIZZI, *La tua Parola mi fa vivere*, 11.

Ako ti je pak oko nevaljalo sve će tijelo tvoje biti tamno. (6,22-23). Dobro i zlo oko čini dobru i/ili zlu čovjekovu intimu (unutrašnjost) zato što oko omogućuje da vidimo nutrinu dobrih ili loših stvari. Jednako tako, samo je dobro obrazovano srce sposobno da istinski ljubi. U iskustvu ljubavi veliku važnost pripisujemo pogledu, štoviše, očima. U Pjesmi nad Pjesmama, privilegiranoj za kontemplaciju, dvoje komuniciraju očima sve što osjećaju; iz njihovih se očiju zrcali ljubav. (Pj 1,15; 4,1,9; 6,5; 7,5). Poznato je da već Origen, u svom «Komentararu Pjesme nad Pjesmama», komentira pohvalu što je zaručnik upućuje zaručnici (Pj. 1,15): «Gle, kako si lijepa, prijateljice moja, gle, kako si lijepa, imaš oči kao golubica». Kao da zaručnica želi reći (Pj 3, 1-11): «Tvoje su oči duhovne, vide duhovno, zapažaju duhovno.»

Za svete Oce ljubav se uči čitajući Sveto Pismo. Voli samo onaj tko živi za Boga i za druge. Ova se ljubav rađa iz Riječi koja uči i daruje Ljubav.

Ono što se odnosi na oči i na srce, a što smo tek neznatno napomenuli, Sveto Pismo naglašava metaforom zrcala, toliko dragoj tradicionalnoj kršćanskoj mistici. Također u kontemplaciji Sveto Pismo postaje kao neko zrcalo koje nam dočarava Krista Gospodina. Isus Krist je osoba prisutna u Svetom Pismu, djeluje i biva viđen, On je Riječ koja je postala tijelom radi nas.

Lectio divina produžava se još i dalje od Pisma i pisane Riječi kako bi pridobila vjernika u svakodnevni život gdje je pozvan svjedočiti živog Boga na ljudski i konkretan način. Sveta Terezija od Djeteta Isusa je u jednom svom pismu navela

da promatrati riječ Gospodnju jest jedini razlog naše sreće, dokaz naše ljubavi za Gospodina.

Mogli bismo na izvjestan način *lectio divinu* usporediti sa košarom u koju sljedbenik (učenik) stavlja svoje ruke da bi izvukao Riječ Svjetlosti i Istine te je tako pametno proširio i prenio drugima, bez da išta ostane netaknuto (izgubljeno), čak niti djelićak, ni najmanji znak. U molitvenoj praksi *lectio divina*, o kojoj je ovdje riječ, konkretizira se ono Ivanovo «Dođite i vidjet ćete» (Iv 1,39), riječi što ih Isus kazuje svojim prvim sljedbenicima. No za čitati Pismo u istini Duh Svetoga potrebna je najviše mekoća srca da bismo se prepustili njegovu preispitivanju (kao u Heb. 4,12). Kada se čovjek prepusti da bude ranjen Božjom Riječju, koja ozdravlja u duši, Duh se oslobađa kako bi je preispitao onom istom mjerom koja se može usporediti sa zrakom sunca kad se pojavi na horizontu razlikujući pažljivo svaku nečistoću i svaku nijansu svjetlosti što prethodi zori: «Duša moja čeka Gospodina više no zoru straža noćna; više no zoru straža noćna nek' Izrael čeka Jahvu» (Psal. 130,6). Eto dakle zašto slušanje, tišina, poniznost, jaka želja i pokreti; «jer tada barem ne misli mnogo na dane svog života kad mu Bog daje da mu se srce veseli» (Prop. 5, 19). Osnažuje se dakle Duh, izgrađuju i čine bitni dijelovi za jednu istinsku *lectio divina*.

3.2. Nauk o četiri smisla

Dominikanac Augustin Dacijski (+1282.) skolastički je precizno formulirao nauk o četiri smisla Pisma. Prvi tragovi tog nauka nalaze se već u židovstvu, ali su ga Gospodinovi učenici

iznova doživjeli, prizivajući se u svim svojim razmišljanjima i spisima jedino na Isusa Krista. Augustin Dacijski oblikovao je to u dvostihu koji olakšava njegovo pamćenje:

„Littera gesta docet, quid credas Allegoria,
Moralis quid agas, quo tendas Anagogia.“

Distih bi na hrvatskom jeziku mogao glasiti ovako:

*Pismo te poučava činjenicama
Alegorija onome što moraš vjerovati
Moral onome što moraš činiti
Anagogija onome čemu trebaš težiti.¹²*

Zašto je to važno? Prakticirati *lectio divina* znači na neki način tražiti četiri smisla u Biblijskim tekstovima. Najprije doslovan, zatim ostala tri koja se općenito nazivaju duhovnima (ili mističnima): alegorijski, moralni i anagoški (ili eshatološki).

Doslovni smisao povezan je sa slovom teksta, dakle s riječima, ali i s pričom koju taj tekst donosi.

Duhovni smisao uočava se čitanjem Biblije u Duhu Svetom. Odnosi se na duhovnu ili misterijsku stvarnost koja je prisutna u tekstu (zato se govori o mističnom smislu). Tekst je zapravo isti, ali on sada čitatelju otvara nova bogatstva, koja su ranije ostajala skrivena.

Moralni (tropologijski) smisao odnosi se na primjenu biblijskog teksta na moralni život kršćana; ističe normativnu i praktičnu dubinu koju tekst ima za život vjernika.

¹² Enzo BIANCO, *Lectio divina, Susret s Bogom u njegovoj riječi*, 34.

Anagoški (eshatološki) smisao odnosi se na konačne stvarnosti kršćanske nade.

3.3. Čitanje Biblije

«Više puta i na više načina Bog nekoć govoraše ocima po prorocima; konačno, u ove dane, progovori nama u Sinu. Njega postavi baštinikom svega; Njega po kome sazda svjetove. On, koji je odsjaj Slave i otisak Bića njegova te sve nosi snagom riječi svoje, pošto očisti grijeh, sjede zdesna Veličanstvu u visinama; postade toliko moćniji od anđela koliko je uzvišenije nego oni baštinio ime.» (Heb. 1, 1-3)

Autor «Poslanice Hebrejima» predstavlja na ovaj način jedinstvenu i konačnu Božju objavu, postavljajući u središte svega Isusa Krista, utjelovljenu Riječ, dušu ljudske povijesti. Iznenadujuća u toj objavi jest činjenica da nije, od Duha, bila povjerena samo ljudskom pamćenju, nego također, putem svetih pisaca, nadahnutim stranicama Svetog Pisma. Bog si daje u zadatak da napiše jedno dugačko Pismo ljudima koji će imati zadatak da ga čitaju. Bog izabire pismo i čitanje, dvije naprosto ljudske karakteristike, tipično ljudske, svojstvene komunikaciji. Eto zašto čitanje Biblije postaje *divina* (božansko), jer se dolazi do susreta sa Svetom Rječju primjerenom Bogu kao da je neki sakrament, koji dovodi do unutarnjeg sjedinjenja (pričesti) sa onom božanskom.

Mogli bismo, nadalje, pokušati pretpostaviti koju važnost je čitanje Biblije imalo u Izraelskom narodu i u Crkvi, shvaćenoj ne u optici kulturalnog i literarnog približavanja Svetom Pismu, nego u jednoj tipično religioznoj funkciji putem liturgije i molitve. Biblija, jedna malena knjižnica čiji je autor

Bog, Njime je nadahnuta i u njoj pronalazimo napisano od ljudskih autora ono što je Bog želio poručiti ljudima. Sveto Pismo postaje tako zahtjev vjere, hrana i mjera iste vjere – performativa – tj. religiozni i moralni katekizam koji odlučuje i pretpostavlja naprosto kršćansko djelovanje. To je životni prostor susreta Boga i čovjeka.

«Ti, naprotiv, ostani u onome u čemu si poučen i čemu si vjeru dao, svjestan od koga si sve poučen i da od malena poznaješ Sveta pisma koja su vrsna učiniti te mudrim tebi na spasenje po vjeri, vjeri u Kristu Isusu. Sve Pismo, bogoduho, korisno je za podučavanje, uvjeravanje, popravljavanje, odgajanje u pravednosti, da čovjek Božji bude vrstan, za svako dobro djelo podoban» (2 Tim. 14-17).

Čitanje Svetog Pisma zaodjeva se tako u pravu svečanost. Još od početaka kršćanstva, ono daje sadržaj i konstantu Svetoj zajedničarskoj liturgiji, kao duhovna hrana za život kršćanina. Značajna je također namjera, među mučenicima katoličke vjere, da se sačuvaju svi tekstovi Svetog Pisma, baš kao dragocjeno biserje. Tako postaje jasno da jedna ovako značajna vježba u kršćanskom životu kao što je to čitanje Svetog Pisma, biva definirana kao *lectio divina*. Čitanje Svetog Pisma dovodi nas pred i stavlja u odnos sa Utjelovljenom Riječju (Iv 1,14), koji je postao zajednički s ovim našim svijetom i našim tijelom, u svemu u čemu je Riječ bila sjajna i tamna. Riječ je ta koja je stavila red u prvobitni kaos svijeta. Ona nosi jedno prilično udaljeno značenje od ovog današnjeg dualističkog koje dijeli riječ od činjenja. Pismo nam predstavlja Riječ u osnovi samog stvaranja: «I reče Bog: načinimo čovjeka» (Post 1, 26). Riječ koju smo pozvani slušati je ona ista prije svih drugih

stvari (Post 1, 1-2); putem nje Bog stvara sve ostalo, ponajprije svjetlo. Svojom Rječju Bog nam ulijeva milost da tražimo objašnjenje, kao što se to dogodilo s Abrahamom, Mojsijem, Samuelom, Saulom i Davidom, rađajući u njima i u Izraelskom narodu vjeru u Savez. Biblija na nadahnuti način priča povijest toga Saveza – utemeljenog na danoj Riječi koja se ne može poništiti. Rječju se Bog objavljuje na Sinaju (Post. 20), upravlja i podržava put života jednog čovjeka i njegova naroda. Izak ne može poništiti blagoslov podijeljen s Jakovom (Post. 27). Riječ se obraća proroku postajući tako njegova karizma. Bog koji predvodi očekuje odgovor onoga koji ga sluša u poslušnosti, jer Riječ uranja u čovjekovu nutrinu (Dt 30, 11-14; Rim, 10, 6-8); prodire u njegov duh u kojem se događa susret s Duhom Božjim (*ruach Jahve*). Bog očituje svoje JA izlazeći iz samoga sebe da bi se uputio u potragu za ljudskim Ja. Tako prorok Izaija osjeća zahtjev Gospodnji «Koga da pošaljem? I tko će nam poći?» (Iz 6,8).

Jednog dana – priča Pasquale Brizzi – neki pisar upita Isusa: Koja je prva zapovjed? Isus odgovori: Prvo je 'Čuj Izraele' (Mt. 11,29). Isus citira *Shma, Israele* (Čuj Izraele) (Dt 6,4), ispovijest vjere Izraela, koje svaki vjeran Izraelac citira ujutro pokrivenih očiju i okrenut prema Jeruzalemu, koju nosi napisanu i čuvanu u kutijici pričvršćenoj iznad nosa u razini između dva oka, (Tefillim), a koja se vješa na vrata kuće i grada (Mezuzah). *Lectio Divina* nas uči kako da tu Riječ učinimo principom i temeljem našeg kršćanskog bića, sljedbenicima Isusovim.¹³

¹³ Pasquale BRIZZI, *La tua Parola mi fa vivere*, 20.

3.4. Potreba duše

Ako kršćani našeg vremena teže povratku Svetom pismu, to nije samo prolazna znatiželja, a također niti jednostavan interes za književno-religioznim oblikom. Izgleda da se upravo tako započinje razumijevati koliko Božja Riječ može imati nezamjenjivu ulogu na našem putu vjere. To je potreba duše, koja ima potrebu da udiše životni dah Boga, da se hrani Rječju koja je Tijelom postala, istinskom hranom za život svijeta. Ta vječna Riječ, ukoliko je Riječ Božja, koja je bila u početku (Post1,1), ulazi u povijest u punini vremena. Sveta Riječ, napisana i upućena, prodire duboko u vjernikovu svakodnevicu, dakle je Sveto Pismo. *Lectio divina* ostaje jedan privilegirani put koji dozvoljava čudesno utjelovljenje Riječi u život vjernika.

Stoljećima su monasi bili prihvaćani kao vjerni čuvari Božje Riječi. Za monaha učiniti vježbu *lectio divina* značilo je prije svega ubrati Riječ u pustinji vlastite ćelije, podrazumijevajući pod time tajnovitu sobu vlastitog srca u kojem prebiva vječni Logos Oca. Monasi su – piše Brizzi – stražari što idu u susret zori, svjetiljke koje izgaraju dan i noć kao stražari Apokalipse.¹⁴ Tako monah odgaja srce i pušta se da bude ranjen užarenim kopljem mudre riječi koja izvire iz čitanog teksta (*lectio*), meditiranog (*meditatio*), podijeljenog s drugima (*collatio*), moljenog (*oratio*), kontempliranog (*contemplatio*) i življenog u milosti (*actio*).

Svaki kršćanin – piše dalje Brizzi – mora slušati Riječ Božju, a svaki slušatelj Riječi već je po sebi monah, jedan sam

¹⁴ *Isto*, 22.

sa Bogom koji govori u njegovu srcu. Svijet je jedna velika monastička familija gdje su svi jedno u Svemu¹⁵.

Riječ Gospodnja je jedno široko i otvoreno područje na kojemu se kreće povjesničar, historiograf, antropolog, kulturni antropolog, filozof, geograf, povjesničar religija i povjesničar kršćanstva, literarni kritičar, filolog, lingvist, ali također i običan čovjek kojega možemo uvrstiti u kategoriju jednostavnih ili vjernih evanđelju. Činjenica da se Pismo rasvjetljuje, da postaje živa Riječ, kao da Bog progovara čovjeku direktno iz Svetog Pisma i vodi s njim neki dijalog. Riječ je o nekoj vrsti podrške kojom objavljena Riječ što nestaje pred normalnim kriterijima studija i kritike ostaje uistinu nerazumljiva za nekoga tko nema u tome barem malo iskustva.

Nadalje, u interpretaciji teksta moramo ujediniti dvije fundamentalne duše biblijskog studija, egzegetsko-znanstveni metod analize Svetog Pisma i duhovnu egzegezu. Sveto Pismo je u suštini jedna teandrička cjelina kao što je to Krist i Crkva; ne može se u njoj otkriti božansko ako se ne prijeđe putem ljudskoga. Pismo i Duh su dvije cjeline intimno povezane i sjedinjene kao i ljudska i božanska priroda u Kristu. *Lectio divina* po svojoj prirodi djeluje tako da ujedinjuje ove dvije stvarnosti, pismo i duh, podržane Duhom Svetim. Ništa ne govori bolje o tome do li Evanđelje po Ivanu, toliko dugo vremena smatrano samo duhovnim i teološkim štivom, dok se danas razmatra i sa povijesnog aspekta. Osnovni razlog za to jest taj što u cijelom Pismu postoji jedan duboki dinamizam

¹⁵ *Isto*, 23.

prema Kristovu vremenu. To je poznato još iz Augustinovih rasprava prema kojima je Novi Zavjet skriven u Starom , a Stari Zavjet postaje jasniji u Novom. *Lectio Divina* je svjetlo koje izbija na površinu upravo na ovom stupnju. Princip na kojem se temelji Pismo nije samo egzegeza, kritička i respektabilna obzirom na posljednje filološke metode, nego također otvorena dubini teksta koje ide s one strane samog Pisma. To pokazuje da se kršćanska vjera u svojoj suštini nije udaljila od svojih izvora; Istinito traje i dalje.

3. 4 Kratak put u Bibliju

U svojoj knjizi Pasquale Brizzi povezuje čitanje teksta s *lectio divina* na slijedeći način: Biblija je Božja poruka ljudima napisana na ljudski način. Utoliko mora biti tumačena s kritičkim sposobnostima onoga tko se odlučio na antikni tekst. Ali u isto vrijeme, ukoliko su to knjige Bogom napisane, zahtijeva se jedan kriterij čitanja koji se ne može zaobići, tradicija crkve i učiteljstvo, putem kojih nam Duh objašnjava sadržaj Objave.¹⁶

U židovstvu *Torah* (učiteljstvo života, ne zakon kako se često pomišlja), koju mi poznajemo kao Pentateuh odnosno Petoknjižje, predstavlja srž hebrejskog života. *Torah* za Hebreje je moralno učenje koje se odnosi na vjernika ali i na nevjernika koji u tome pronalazi poželjna pravila ponašanja. Utoliko se ne radi samo o nekom povijesnom dokumentu niti o znanstvenom priručniku. *Torah* ima za prvotni zadatak obrazovanje o mudrosti života, o umijeću življenja; o onome 'znati živjeti'. Napisana je ljudskim jezikom jer je samo čovjek

¹⁶ Usp. *Isto*, 31-42.

taj koji je mora razumjeti, ostavljajući se da bude upitan, upleten, suučesnik i proživljavajući već življene scene protagonista.

Cijela Biblija može se podijeliti na dva dijela: Stari Zavjet i Novi Zavjet. Zavjet se prevodi s hebrejske riječi koja označava savez. Utoliko Biblija obrađuje savez što ga je Bog odlučio sklopiti s Izraelom birajući si Mojsija kao posrednika (medij). Isus će dovesti do potpunog ostvarenja punine ovog saveza u Novom Zavjetu. Kao što znamo, Isus nije pisao osim po pijesku kad je odriješio grješnicu. Nije također predlagao ni apostolima da pišu nego im je naredio: „Idite, poučavajte“ (Mt 28, 19). Isus, kao uostalom i proroci i Ivan Krstitelj, je radio pomoću riječi, ne pomoću onoga što je zapisano u Knjigama.

3.5.1. Stari Zavjet

Stari Zavjet sadrži prvih 46 knjiga Biblije, napisanih na hebrejskom i aramejskom od židovskih autora. Stari Zavjet sadrži, nadalje, izvanrednu povijest, uspone i padove, jednog izabranog naroda (Izrael). Obuhvaća mogućnosti koje Bog daje ljudima sve dok oni mogu usmjeravati svoj život prema Njemu a da ne griješe. U Starom Zavjetu Bog je sklopio Savez s narodom Izraelom. Gospodin bi kraljevao nad njim i učinio bi od njega svoj specijalan instrument na ovome svijetu. Putem naroda Izraela Bog je obećao Abrahamu da će svi narodi zemlje biti blagoslovljeni (Post 18,18). Otprilike 500 godina kasnije Mojsije je zaključio ovaj savez s Bogom u podnožju gore Sinaj sa žrtvom i slavljem, izjavljujući: Ovo je krv saveza, što ga je Gospodin sklopio s vama na osnovi svih ovih riječi (Ez 24,8). Slijedom događaja proroci Izraela su naglašavali da

je takav savez samo privremen i provizoran, predviđajući nadolazak Mesije i novog vječnog saveza. Mnogo godina kasnije, Isus je ušao u sinagogu svog grada Nazareta i najavio prisutnima: «Danas se ispunilo ovo Pismo što vam još odzvanja u ušima» (Lk 4,21). Novi, vječni savez s Bogom bio je otvoren ne samo Izraelskom narodu nego svim ljudima. U otajstvu utjelovljenja Isus je preuzeo ljudsku narav da bi nas sve ujedinio i pozvao da podijelimo život sa Bogom i u Njemu. Ovaj se proces ostvaruje u nama putem krštenja. Bog izjavljuje da mu pripadamo.

Do 1947. godine bili smo u apsolutnom neznanju oko pisama Starog Zavjeta koji bi nadišao IX stoljeće poslije Krista. U proljeće 1947. u jednoj pećini u okolici Crnog Mora jedan beduin, imenom Muhammed edh-Dhib, izvršio je arheološko otkriće najvažnije za sva vremena. Sakriveni u vazama terrakote, bili su manuskripti od prije od 2000 godina, među kojima i biblijski zapisi najstariji na svijetu.¹⁷ Pripadali su jednoj essenskoj biblioteci koja je živjela u blizini Crnog Mora. Otkriće je bilo senzacionalno ne samo s arheološkog stajališta, nego i napose zato što su primjerci Starog Zavjeta koje mi danas posjedujemo identični originalu. Iz pronađenih dokumenata može se lako zaključiti da su Židovi razlikovali tri skupine Knjiga:

Zakon (Torah); prvih pet knjiga, Petoknjžje;

Proroci; (Nebiim);

Pisma; (Ketubim); znanstvene knjige (od Joba do Pjesme nad pjesmama) i povijesne knjige (od Jošue do Estere).

¹⁷ Usp. A. SHICK, *Il fascino di Qumran*, Città del Vaticano, 1998.,5-17.

3.5.2. Novi zavjet

Također je Novi Zavjet sastavljen od raznih knjiga, 27 ukupno, izvorno napisanih na grčkom jeziku. Za razliku od Starog Zavjeta, Novi ne donosi povijest Izabranog naroda, ali je ocrta Riječi koja je došla iz vječnosti, ušla u ljudsku povijest a da pri tom nije prestala biti to što jest. Isus je saopćavao svoje učenje rječju, popraćenu akcijom, što je pospješivalo pamćenje njegova učenja u memoriji slušatelja. Sljedbenici su saopćavali ono što su vidjeli i naučili od Isusa tijekom Njegova života, muke, smrti i uskrsnuća. Slušateljstvo koje je slušalo apostola, oduševljeno tim vijestima, ohrabrilo je apostola da zapiše to što je učio. Na taj su način memorije svjedoka postale evanđelje. Također za Novi Zavjet možemo razlikovati nekoliko kategorija:

Povijesne knjige: prvih 5 knjiga koje obuhvaćaju 4 evanđelja i Djela Apostolska, u kojima Luka opisuje rađajuću Crkvu.

Pisma: apostola Pavla, Petra, Jakova, Ivana i Jude.

Ivanova Apokalipsa.

Shvatiti Riječ

Biblijska povijest je u biti povijest spasenja koja za cilj ima susret Boga i čovjeka i utoliko biva pročitana u svjetlu vjere, onoga *analogia fidei*, tj. sposobnosti da se nikada ne odvoji od vjere, suditi povijest Kristovim parametrima. U čitanju Biblije nije dovoljno prepoznati istinu nekog teksta; potrebno je umjeti vrednovati značenje i vrijednost za život; drugim riječima, aktualizirati življeni prezent. To zahtijeva pristajanje, približavanje, toliko zainteresirano i oduševljeno koliko otvoreno i lealno u slušanju, bez ideoloških predrasuda. Za

nekih vjernika hermeneutički proces ima svoj vrhunac ne u čistom znanju o Bogu i njegovim vrijednostima, nego u prepoznavanju da to što nam tekst komunicira jest Riječ za njega danas, da bi rastao u vjeri, shvaćajući je u velikom Božjem projektu, zahvaljujući posredovanju Crkve. Već je rečeno da je cilj našeg susreta s Biblijom ojačati vjeru, hraniti se molitvom i dati svjetlo životu vjernika. Vrhunac ovih ciljeva nije niti mehanički niti je urođen, mnogo ovisi o ispravnom shvaćanju teksta. Tako i nasilje koje se često spominje u Bibliji ili razna prokletstva, ima svoju duhovnu poruku, jednako baš kao i učinjeno dobro ili Božji blagoslov.

Čitajući pažljivo Bibliju, ne možemo učiniti manje do li nazrijeti Božje djelovanje koje se strpljivo prilagođuje granicama odnosno limitima grješnog čovjeka; traži od Boga da ga primi za ruku i povede novim putevima, tijekom puta spasenja, rasvjetljujući korak čovjeka grješnika u otajstvu postojanja i njegove Riječi. Povijest spasenja u svim svojim etapama, koje se razvijaju u Starom Zavjetu da bi se u Novom Zavjetu realizirale s Kristom, jest objava na čiji smo udio pozvani. U Bibliji se isprepliću ljudsko i božansko; Bog se je postavio na mjesto čovjekova suputnika, govori njegov jezik, djeluje na ljudski način, prodirući u osinjak ljudskih pobjeda da bi ih oslobodio bez da ih povrijedi, predstavljajući svoj put spasenja. Uvijek je istinit onaj stari uzvik koji kaže: «Bog piše ravno i po krivim crtama».

Upitajmo se na kraju: kako shvatiti istinu i nepogrešivost Biblije? Bog nas sigurno ne želi obmanjivati i zato Biblija ne može reći nego istinu. Božja Riječ nam dolazi saopćena putem ljudskih riječi u situiranom povijesnom i kulturnom ambijentu. Kako je naglasio i Drugi Vatikanski koncil, predominirajuća

inspiracija Božja i nadahnutih pisaca jest da se bez pogreške prenesu vječne istine za naše spasenje.¹⁸ Drugim riječima, Biblija može sigurno sadržavati ljudske nesavršenosti obzirom na područja koja ne razmatraju istinu i spasenje, kao npr. afirmacije znanstvenog ili povijesnog karaktera koje nadilaze kompetencije biblijskih autora o spoznaji u njihovo vrijeme, a od čega je također važno istražiti pozadinu, osobnu situaciju ili slično. Koncept povijesti u antikna vremena uistinu je bio različit u odnosu na moderno opisivanje događaja. Zato i Biblijom ponuđeni podaci ne mogu biti uzeti za ozbiljno kao znanstveno spoznatljiva svjedočanstva kao što je to moguće suvremenom čovjeku. No to nije ni namjera Biblije. Sveta Biblija interpretira povijest teološki, tojest kao povijest spasenja. Bog se objavljuje u povijesti i toga je Biblijski pisac svjestan, ali on traži i da se shvati misteriozna Božja intervencija, *Deus absconditus*, kako reče Izaia (Iz 45, 15). Čini se da se Bog igra skrivača; to je Bog kojeg treba tražiti putem sjena i zagonetki, kako nas samo Pismo uči.

4. OSOBNI PEDAGOŠKI MODEL ZA PRAKSU „LECTIO DIVINA“

4.1. Osobna „Lectio Divina“

Enzo Bianco u svojoj knjizi: «Lectio Divina» ističe kako «čitati za sebe» (*legere sibi*) ili «čitati samome sebi»

¹⁸ DV, br. 11.

predstavlja osobnu *lectio* koju vrši pojedinac (u davnini to je bio monah). S tim u vezi navodi životni primjer monaha Guiga.

Na svršetku «Govora na Gori» nalazimo tri izričita Isusova poziva: «Išтите i dat će vam se! Tražite i naći ćete! Kucajte i otvorit će vam se» (Mt 7,7). Monah Guigo u dva je posljednja Isusova poziva zamijetio povezanost sa svoja četiri stupnja: «Tražite u čitanju, naći ćete u razmatranju; kucajte u molitvi, otvorit će vam se u kontemplaciji.»¹⁹

Bianco navodi pet etapa osobne *lectio divina*, no ističe da nije nužno da bude baš toliko jer je broj etapa manje važan od stupnja zrelosti duše spremne na taj put. Ova shema – piše Bianco – vodi računa o četiri stupnja o kojima govori monah Guigo, kojima nadodaje peti (djelovanje) što ga je predložio već Hugo iz Svetog Viktora. Sve se uobličava pomoću početka i zaključka.

Početak: zaziv Duha Svetoga. Stav koji prethodi polasku na put *lectio divina*: od Boga se traži potrebno svjetlo.

1. Čitanje: čitati Božju riječ. Čitanje se odvija u svijesti da slušamo Nekoga, a taj Netko je Bog sam. U tom prvom trenutku, riječ je o usvajanju proučavanog odlomka u njegovom književnom i povijesnom smislu.

2. Razmatranje: produbljivanje Božje riječi. Traži se duhovni smisao sadržan u tekstu: u vezi s Kristom, moralnim životom, kršćanskom nadom.

3. Molitva: moliti Božju riječ. Ono o čemu se meditiralo ponovno se izražava u obliku dijaloga s Gospodinom, prema

¹⁹ Enzo BIANCO, *Lectio Divina, Susret s Bogom u njegovoj riječi*, 19.

raznim oblicima molitve (hvala, zahvala, prošnja, traženje, kajanje, povjerenje,...).

4. Kontemplacija: u sabranom klanjanju, stavljamo se u stav spremnosti za primanje i slušanje, dopuštajući da nas Božja riječ uobliči.

5. Djelovanje: izbor konkretnog zalaganja za vlastito svjedočenje vjere među drugima, kako bi riječ koju smo čuli postala sastavnim dijelom našega života.

Zaključak: zahvaliti Bogu za dar njegove riječi, radosni što možemo rasti i dozrijevati u njegovoj školi.²⁰

U isticanju primjera za Osobnu *lectio divina*, Pasquale Brizzi u navedenoj knjizi navodi slijedeće stupnjeve: Statio (priprema i sabirujuća tišina), lectio (čitanje teksta), meditatio (meditacija), oratio (molitva), contemplatio (kontemplacija), discretio (raspoznavanje, rasuđivanje), actio (milost)²¹.

4.2. Zajedničarska „Lectio Divina“

Za zajedničarsku *lectio divina* Pasquale Brizzi ističe slijedeće etape: Statio (priprema), proclamatio (objava/proglašenje), explicatio ecclesialis (komentar), collatio

²⁰ Isto, 44.

²¹ Pasquale BRIZZI, *La tua Parola mi fa vivere*, 137-138.

(zajednička podjela), oratio (molitva), actio (kršćansko djelovanje).²²

Enzo Bianco²³ naglasio je važne značajke svojstvene zajedničarskom *lectio*: svrha (traženje Boga koje pojedinac ne provodi sam nego zajedno s braćom i sestrama u vjeri), vođa (animator, bibličar), skupina (malena, 7-12 osoba ili velika), mjesto (mora i izvana promicati ozračje šutnje i molitve; ne mora nužno biti crkva ili kapelica), učestalost (predlaže se jednom mjesečno za skupnu odnosno zajedničarsku *lectio*), trajanje (jedan sat), raspoloženje duha (spremnost na obraćenje srca, unutarnji mir), pogreške koje valja izbjegavati (razne; sve što udaljuje od živog iskustva Boga).

4.3. Jedan autorski model

Molitveno meditativna vježba «Lectio Divina»

Nakon što smo se okupili oko zajedničkog stola u ugodno prozračnoj i toploj prostoriji, oko 15 h, grupa od 9 osoba započinje molitvom vježbu «*Lectio divina*». Na stolu je svijećnjak sa svijećom (na pitanje hoće li jednu svijeću kao simbol svjetlosti svijeta ili hanukiju sa devet svijeća, obzirom da nas je devet i da želimo moliti za sve narode i nacije Zemlje, njihovo obraćenje i ujedinjenje u Kristu, grupa se dogovorila za ovo posljednje). Po ulasku u prostoriju voditelj je zapalio 9 svijeća. Neće, dakle, svatko izabrati neku «svoju» svijeću nad kojom bi meditirao, već će svjetlost proizvedena hanukijom biti dovoljno jaka da rasvijetli cijeli svijet i da ga nam prinese u molitvi. Na stolu su pripremljeni citati iz Novog Zavjeta

²² Isto, 138-141.

²³ Enzo BIANCO, *Lectio divina, Susret s Bogom u njegovoj riječi*, 61-72.

kojima ćemo se danas služiti. Čuje se lagana vokalna glazba duhovnog sadržaja.

Molitveno-meditativna vježba «*lectio divina*» provodi se u trajanju od približno jednog sata.

Položaj tijela: nakon što smo se udobno smjestili u stolice, oko zajedničkog stola, glava svakog od nas je opuštena i lagano nagnuta prema naprijed; ramena su također opuštena i lagano usmjerena naprijed; ruke su ispružene na koljenima i okrenute dlanovima prema naprijed ili na koljenima međusobno povezane; noge su raširene i punim stopalima dodiruju pod. Oči su poluotvorene ili zatvorene, umirene, bez nistagmusa.

Kurziv: ono što voditelj govori tijekom meditacije.

PRIPRAVA

Približi se k nama, zauzmi svoje mjesto, umiri svoj jezik i strasti, prizovi u pamet da si Božje dijete i da je Bog ovdje prisutan. Ostani u miru i tišini, sjedeći. (to traje oko 3 minute)

Saberi se u nutrinu svoje duše:

1) Zatvori oči. Umiri svoje strasti i sjetila i ulazi polako u svoju nutarnju tišinu. Putem stavi pred Boga sve svoje molitve koje imaš na srcu i na duši, isprazni sebe, jedno po jedno. Kada dođeš do tišine, zamoli za Božju Volju i milost.(oko 3-5 minuta)²⁴

²⁴ Započinjemo s «Pjesmom klanjanja», sjedeći , svi pjevamo

2) *Ne razmišljaj niti zamišljaj ništa, ostani prazan. (oko 3 minute)*²⁵

3) *Sada ti Bog daje Križ da ga s uspjehom poneseš od početka do kraja. Pristupi molitveno-meditativnom činu. Svijeće koje gore simbol su Božjeg svjetla i Njegove prisutnosti, za spasenje svijeta. Osvijesti si Božju prisutnost i svemoć i dopusti da ti Njegovo svjetlo rasvijetli dušu. Prinesi na svijeću sve svoje probleme, pitanja i patnje i predaj ih Bogu. Zatim se konačno opusti, u tišini. (oko 5 minuta)*²⁶

LECTIO

1.1. *Molim da netko od prisutnih pročita na glas: 1. Kor. 11, 1-16 te 1 Kor. 19, 1-14.*

«Nasljedovatelji moji budite, kao što sam i ja Kristov. Hvalim vas što me se u svemu sjećate i držite se predaja kako vam predadoh. Ali htio bih da znate: svakomu je mužu glava Krist, glava ženi muž, a glava Kristu Bog. Svaki muž koji se moli ili prorokuje pokrivenne glave sramoti glavu svoju. Svaka pak žena koja se moli ili prorokuje gologlava sramoti glavu svoju. Ta to je isto kao da je obrijana. Jer ako se žena ne pokriva, neka se šiša; ako li je pak ružno ženi šišati se ili brijati, neka se pokrije. A muž ne mora pokrivati glave, ta slika je i slava Božja; a žena je slava muževa. Jer nije muž od žene, nego žena od muža. I nije stvoren muž radi žene, nego žena radi muža. Zato žena

²⁵ čuje se lagana duhovna glazba koju smo za našu prigodu izabrali, instrumentalna, ne vokalna.

²⁶ Čuje se i dalje glazba duhovnog karaktera, otprilike još dvije minute. Zatim utišavamo glazbu.

treba da ima «vlast» na glavi poradi anđela. Ipak, u Gospodinu – ni žena bez muža, ni muž bez žene! Jer kao što je žena od muža, tako je i muž po ženi; a sve je od Boga. Sami sudite dolikuje li da se žena gologlava Bogu moli? Ne uči li nas i sama narav da je mužu sramota ako goji kosu? A ženi je dika ako je goji jer kosa joj je dana mjesto prijevjesa. Ako je kome do prepirke, takva običaja mi nemamo, a ni Crkve Božje.»

1.2. *Neka svatko za sebe pročita barem još jednom u sebi taj isti tekst. Smatra li određeni dio posebno važnim, poželjno je da se na taj dio vrati sve dok ne otkrije pravi smisao i važnost poruke te otkrije u Riječi Božju prisutnost i značenje.*

1.3. *Struktura teksta²⁷: Voditelj grupe upućuje u razmatranje:*

Pavao nas moli da ga nasljedujemo u ovim riječima i u ostalome, kao što i on nasljeduje Krista. Priča o ženi i mužu zasigurno je složenija nego li nam se to na prvi pogled čini. Zapitajmo se najprije nad cjelinom, bez ulaženja u detalje. Što li reče o zajedništvu muža i žene kao zajedništvu braka? Kakvu je poruku dao današnjim takozvanim emancipiranim ženama? Jesu li gologlave žene one koje se možda trebaju ili imaju čega sramiti ili im to možda tek treba posvijestiti? Zašto bi mužu bila sramota ako goji kosu? Što to uopće može biti sramota za jednog muškarca? Zašto? Što znači da nije muž od žene nego je žena od muža? Ima li tko sličnih iskustava? Što znači da u Gospodinu – ni žena bez muža ni muž bez žene? Što Pavao poručuje riječima: Jer kao što je žena od muža, tako je i muž po ženi; a sve je od Boga? Što je s našim grijesima i slabostima?

²⁷ Voditelj meditacije čini kratku analizu teksta. U tim trenucima ne čuje se ništa osim neželjenih zvukova izvana.

Što znači da muž ne mora pokrivati glave jer je on slika i slava Božja?

1.4. Očekuje se da će svaki meditant osobno u nutrini svoje duše potražiti neke odgovore za sebe. Ostajemo u tišini, 5-7 minuta.

1.5. Pročitajmo sada drugi dio za danas pripremljenog teksta, 1 Kor 10, 1-13:

Molim da netko to najprije na glas pročita, zatim će svatko za sebe barem još jednom u tišini pročitati isti:

«Jer ne bih, braćo, htio da budete u neznanju: oci naši svi bijahu pod oblakom i svi prijedoše kroz more, i svi su se na Mojsija krstili u oblaku i u moru, i svi su isto duhovno jelo jeli, i svi su isto duhovno piće pili. A pili su iz duhovne stijene koja ih je pratila; stijena bijaše Krist. Ali većina njih nije bila po volji Bogu: ta poubijani su po pustinji. To bijahu pralikovi naši: da ne žudimo za zlima kao što su žudjeli oni. I ne budite idolopoklonici kao neki od njih, kako je pisano: Posjeda narod da jede i pije pa ustadoše da igraju. I ne podajimo se bludu kao što se neki od njih bludu podaše i padoše u jednom danu dvadesetitri tisuće. I ne iskušavajmo Gospodina kao što su ga neki od njih iskušavali te od zmija izginuli. I ne mrmljajte kao što neki od njih mrmljahu te izgiboše od Zatornika. Sve se to, kao pralik, događalo njima, a napisano je za upozorenje nama, koje su zapala posljednja vremena. Tko dakle misli da stoji, neka pazi da ne padne. Nije vas zahvatila druga kušnja osim ljudske. Ta vjeran je Bog: neće pustiti da budete kušani preko svojih sila, nego će s kušnjom dati i ishod da možete izdržati».

1.6. Na ovaj drugi tekst svatko za sebe traži odgovor. Ostaje se u tišini još oko 5-7 minuta.

MEDITATIO

Nakon što smo analizirali tekst iz Evandjelja, sada želimo dokučiti njegovu osnovnu poruku, za svakog od nas, za naš život. Ostanimo u tišini i dopustimo da nas Riječ Gospodnja prožme u nutrini duše, do kraja. Ispraznimo svoje osjećaje i misli, svoje srce; stanimo pred Lice Gospodnje i prikažimo mu se najprije takvi kakvi jesmo, baš takvi, a zatim kakvi bismo željeli biti. Ostanimo u životu s Isusom.²⁸

COLLATIO

U ovoj fazi iznosimo svoja mišljenja i zapažanja te tako ljubimo jedni druge i nastojimo doći do Boga. Bog često govori kroz naša usta, zato Ga trebamo slušati i razumjeti.

Sada meditant i iznose svaki svoje razmišljanje i zapažanje, otvarajući srce Bogu. Nastojmo saslušati svakog od nas bez uplitanja u raspravu ili diskusiju. Ako je potrebno, voditelj će zabilježiti olovkom na papiru misli svakog pojedinca kako bi to lakše prinio Bogu u fazi Contemplatio i Actio te u Zaključnoj molitvi.²⁹

²⁸ Meditatio traje oko pola sata. U početku meditacije još vlada potpuna tišina, zatim se čuje lagana glazba.

²⁹ Glazba je posve stišana. Koncentracija je usmjerena na sebe i na Boga, gore svijeće.

CONTEMPLATIO

U ovoj fazi predat ćemo u tišini Bogu na ispitivanje naš um, dušu i srce, sve ono što bi se jezikom psihologije možda moglo nazvati našom sviješću, podsviješću i nadsvišešću, čitavo naše biće. Važno je da ga prožme Božja tišina i osvijetli Njegova sveprisutnost, kako bismo uvidjeli mračne strane duše. Poglavlje nad kojim smo meditirali, traži od nas da svako mjesto koje smo Bogu pokazali bude nahranjeno Njegovom Rječju i Kruhom Života, Njegovom duhovnošću i sveprisutnošću. Što smo danas postigli, sigurno je već negdje zabilježeno i u biblijskoj prošlosti, te smo zapravo našim postojanjem samo dio ove svjetske povijesti i cjeline kojoj pripadamo i od koje se ne možemo odvojiti niti nas išta može odvojiti. Ne možemo prisilno činiti dobra djela, ona su plod oplemenjenosti našeg srca. A što još nismo primili, učinimo to sada! Otvorimo srca Dobroti i Istini koja je Život i koja daje Život; prepoznamo se Braćom jedni u drugima i dozvolimo da nas nahrani isti Otac Nebeski. Dodirujemo međusobno naša srca ljubavlju i toplom Rječju Evanđelja jer Bog u svojoj Ljubavi čeka na svakog od nas. Predajmo Bogu i preispitajmo našu mračnu stranu nesvjesnoga, podsvjesnoga, svjesnoga, svjesno počinjenih radnji. Dozvolimo Njegovoj Ljubavi i milosti da nam bude duhovni Otac i u ovim predjelima. Ako se pokajemo za svoje grijehе i/ili propuste, činimo to da bismo se nahranili Njegovom dobrotom. Njegovo je Kraljevstvo Božje. Bog nam oprašta i ljubi nas, svojim presvetim Srcem, čitavim svojim bićem. Ta mi smo Njegova djeca. Vječna je Ljubav Njegova. Neće nas Bog uvesti u smrt, ON nam daje vječni život. Pođimo za NJIM i vidjet ćemo da je to lijepo. Bog sa svakime ima svoj plan; naša ga sebičnost odvlači od toga. Kao

*što NJEMU predajemo svoje probleme, poželimo tako vršiti sada NJEGOVU Volju, koja nije lošija, samo je bolja, istinskija, punija, savršenija od naše.*³⁰

U fazi contemplatio očekuje se da je svatko od nas dodirnuo Boga ili ga srcem spoznao.

ACTIO

Polagano pribiremo svijest u stvaran svijet. Dopuštamo Bogu da nas vodi i da nam pokaže put. Od praktikanta se očekuje da u stvarnosti u neko obližnje vrijeme prepozna Gospodinovu poruku nad kojom je meditirao.

ZAHVALA

Nebeski Oče, Vječna Istino, Ljubavi i Dobroto! Zahvalni smo što ti danas možemo posvjedočiti svoje postojanje kroz Tvoje Riječi što si ih nam ostavio u Svetom Pismu. Vježbamo se u duhovnosti prianjajući uz Takvu Riječ i Istinu. Ako smo već žene od muža i muževi od žena, vodi nas svojim svetim putem te zapovijedi da se odreknemo svojih grješnih navika te da njima zapravo i umremo; vršeci uvijek Tvoju svetu Volju. Tražimo način da Tvoja Riječ, koja je Istina, nađe mjesto u našim životima, svijetu i stvarnosti te da nas vodi. Dopusti nam da TEBE prepoznamo kroz Riječi koje nam daješ. TEBE, Nebeski i vječni Oče, kako bismo te mogli neizmjereno i u svakom trenutku Ljubiti i Tebi se duhovno prinositi.

Dopusti nam da molitve za koje smo te u ovoj današnjoj Lectio zamolili budu suobličene s Tvojom božanskom voljom.

³⁰ U ovoj fazi gore jedino svijeće; čuje se lagana glazba duhovnog karaktera.

*Ne dopusti, Nebeski Oče, da više ikada nedostaje Svjetla, Dobrote, Ljubavi i poslušnosti Tebi Vječni, u našim srcima i u našim životima. To te molimo po Kristu Gospodinu našem.*³¹

Zaključak

Htjela bih ovim zaključnim razmatranjem za ovaj Diplomski rad pri Sustavnom studiju duhovnosti – Pontificia Facoltà Teologica, l'Istituto di Spiritualità «Teresianum» – Roma – reći nešto iz svog osobnog iskustva.

Pri izvođenju molitveno-meditativne prakse „Lectio divina“, kao uostalom pri čestim jednostavnim čitanjima Svetog pisma o kojima naprosto živući meditiram, često mi se dogodi baš sama Riječ – življena u praksi. Često mi se, štoviše, i sama imena navedena u Svetom pismu koje sam upravo pročitala, nađu negdje «na putu» ili se susretnem s njima na bilo koji od životnih načina i to najčešće u živućem prezentu. Nije mi potrebno mnogo vremena (niti prostora) da bih Riječ na koju sam upravo meditirala oživotvorila u praksi. Ali, ne činim to ja, barem tako mislim, već Duh Sveti koji je u meni i sa kojim sam tijesno povezana te na taj način spojena s Bogom i Njegovom svetom Voljom. Naučiti se slušati i vršiti Božju Volju doista je glavni ili barem primarni zadatak svake „Lectio divina“. Prepoznati sebe u Riječi tek je njezin prvi stupanj. Zatim bismo trebali prepoznati Svevišnjega i Sveprisutna Boga u akciji/ Riječi i na djelu. Tek kasnije, nakon faze Meditatio, kada oslobodimo dušu za Boga i vršenje Njegove Volje,

³¹ Slijedi «Pjesma klanjanja». Gase se svijeće. Završava se s molitvom Gospodnjom.

sjedinjujemo se s Njime u Contemplatio te spoznajemo i živimo nadnaravne stvarnosti. Actio, kao posljednja, barem meni poznata, zaključna faza „lectio divina“, dokazuje Božje postojanje u Duhu Svetom, Njegovu prisutnost i snagu, Njegovu Volju sjedinjenu s Našom, štoviše s našim umom i srcem, s našom dušom.

Dakako, treba se i vratiti iz meditacije u stvarni život. Ali sada se možemo upitati: kako je to moguće i zašto bismo se uopće i vraćali kad nam je s Bogom dobro? Ima ljudi koji žive u stalnom jedinstvu s Bogom. Oni su postigli mir duše i žive, najvjerojatnije, povučeni od svijeta i u askezi. Mi koji smo na putu da postignemo takav mir (život) moramo prepoznati i zahtjeve svijeta čiji smo dio. Prvi nam je u tome zadatak, prvo poslanje, čuti Boga, osloboditi srce i um za Božansko, odreći se materijalnoga i vlastitog ega koliko je to najviše moguće i prepustiti se Njemu. Bez toga bi i ova početnička vježba lectio divina, kako sam je obradila u prethodnom poglavlju, bila zapravo besmislena i nedovoljna.

Kada govorim o molitveno-meditativnoj vježbi „Lectio divina“ u praksi, imam prije svega na umu ovu činjenicu. Tome pridružujem i naglašavanje važnosti Svetog Pisma i biblijskog teksta i razmatranja nad njim u svakodnevnom životu i za svakoga od nas. Tako se možemo prepoznati u Bogu, u Božjem Planu sa nama te, zato, lakše podnijeti svoje križeve koje nam je upravo Bog dao, a ne oklijevati ili jadikovati.

„Lectio divina“, dakle, Božansko čitanje, mora sići u svakidašnjicu kako bi se je oplemenilo i učinilo čovjeku razumljivom. Bez toga se ne može.

U ovoj kratkoj diplomskoj radnji, zapravo prekratkoj da bi se njome odredio barem sadržaj, opseg i dosezi pojma kojeg sam željela obraditi, pokušala sam dati odgovor na pitanje: Riječ, Duh i Život. Nadajući se da sam u tome i uspjela, svakako želim i svima ostalima, svakom svjetskom pojedincu i duši, da uspije u svojim nastojanjima te da se u jednoj zajedničkoj „lectio divina“ združimo s Bogom i Njemu Jedinome služimo. Po Kristu Gospodinu našem.

Sažetak

*„Posveti ih u istini;
Tvoja je riječ istina“*

Kaže Isus u „Svećeničkoj molitvi“, Iv. 17, 17.

Od te Riječi, koju Bog progovara kroz Isusa, kroz apostole, najzad, kroz svakog od nas, potiče ovo Božansko čitanje koje se kroz povijest uvriježilo zvati „*Lectio divina*“. Treba znati čitati, treba znati slušati Riječ, potrebno je poznavati duhovnost, biti-i-duhovan! To će reći: vidjeti svojim očima i čuti svojim ušima, doživjeti u vlastitom životu pročitano Riječ iz Pisma (Starog i Novog Zavjeta). Ako smo tjelesno slijepi ili ako smo gluhi, Bog čini da Ga ipak čujemo i vidimo! To doživjeti znači prepoznati Krista, prepoznati Boga, u našem

životu, u našoj svakodnevnici, mukama i problemima, radostima i dokolici, u meditaciji. To, najzad, znači: biti-i-duhovan.

Meditacija „*Lectio divina*“ upućena je svakom čovjeku, svakom čitanju Pisma. Osobno vjerujem da se uvriježila i u drugim religijama. Jednostavno, ona je općeljudska, univerzalna, upravo katolička. Plod dugotrajnog vježbanja jest razgovor sa samim Bogom, a to je smisao i cilj duhovnosti.

Umijeti slušati odnosno čuti Boga može samo ponizna, poslušna, nježna, duša puna ljubavi i mira. To se postiže vježbom, odnosno slušanjem. Svakodnevna meditacija „*Lectio divina*“ uči nas da je Božja Riječ Istina i da je Bog Istina, te da je, kako tumači Isus u Evanđeljima, Istina sve što piše o Njemu. Ako je riječ o drugim religijama, u kojima se na ovaj ili onaj način uvriježilo čitanje i meditacija, sav trud i rezultat molitve mora se objediniti u Miru i Ljubavi. To znači u Bogu koji je, najzad, Jedan, u svim religijama. Jedan je i Sin Božji, Bogočovjek, kojega je On Gospodin Bog poslao radi nas. Vidjeti Ga i prepoznati mora biti rezultat ove molitve.

Isus je, najzad, uskrsnuo od mrtvih te time pokazao svoju božansku stvarnost, ali i nazočnost. Zahvaljujući tome, svaki praktikant ove meditacije ujedno se sjedinjuje s Njegovim životom, mukama i patnjama, u tome Ga prepoznaje, svjedoči, takav živi i potvrđuje svoj religiozni identitet u praksi, dok Ga Bog (Isus Krist) oblikuje i mijenja. Predati se u potpunosti Bogu može i mora biti osnovni zadatak svake duhovnosti.

Ovaj diplomski rad pokazuje nam to u četiri poglavlja (O pojmu „*lectio divina*“, Povijesni pregled, Biblija u životu kršćanina, Osobni pedagoški model za praksu „*lectio divina*“)

te time zadovoljava jedno područje duhovnosti i dio duhovnog života koji se ovim dvogodišnjim studijem nastojao postići.

„Zdravlje je stanje potpunog tjelesnog, duševnog i socijalnog blagostanja, a ne samo odsutstvo bolesti i iznemoglosti.“(WHO)

Literatura:

Biblija. Stari i Novi zavjet, Zagreb, 1969.

DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dokumenti*, Zagreb, 2008.

PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Tumačenje Biblije u Crkvi*, Zagreb, 1995.

BIANCO Enzo, *Lectio divina, Susret s Bogom u njegovoj riječi*, Zagreb, 2005.

BRIZZI Pasquale, *La tua Parola mi fa vivere, Introduzione alla lectio divina*, Padova, 2008.

GARGANO, Innocenzo, *Iniziazione alla lectio divina, indicazioni metodologiche con esemplificazione*, Bologna, 1993.

KRESINA Ante – RUPČIĆ Ljudevit – ŠKRINJAR Albin, *Dogmatska konstitucija o božanskoj objavi – Dei Verbum*, Zagreb, 1981.

MARTINI Carlo Maria, *Narod u hodu, Cilj, uvjeti i etape misionarske crkve*, Jelsa, 1987.

SHICK A., *Il fascino di Qumran*, Città del Vaticano, 1998.

Sporedna literatura:

DOMAŠ Jasminka: *Židovska meditacija, istraživanje mističnih strana judaizma*, Zagreb, 2003.

Dijalog s onima koji ne vjeruju. Sekretarijat za nevjernike., (Dokumenti 22, Hrvatsko književno društvo Sv. Ćirila i Metoda), Zagreb, 1968.

KOŠ Julija: Alef Bet Židovstva. Pogled u krug židovske povijesti, religije i običaja, Zagreb, 1999.

Obnova formacije za redovnički život (Dokumenti 21), Zagreb, 1969.

RUPNIK Marko Ivan: *Bacio mu se oko vrata. Lectio divina prispodobe o milosrdnom ocu*, Split, 2006.

RUPNIK Marko Ivan: *Tražim braću. Lectio divina o Josipu iz Egipta*, Zagreb, 2008.

SANTA TERESA DI GESÙ BAMBINO E DEL VOLTO SANTO: *Opere complete – scritti e ultime parole*, Città del Vaticano, 1997.

SVETA TEREZIJA OD DJETETA ISUSA: *Povijest jedne duše (rukopisi A, B, C)*, Zagreb, 1968.

II. DUHOVNA STRUKTURA ČOVJEKA

Duhovna medicina

Čovjek je energetski duhovno biće.

Sve na ovom svijetu daje se pretvoriti u Ljubav, i materija i energija, i biljke i životinje i ljudi, i nebesa i zemlja i more, i nadzemlje i podzemlje.

Podi uvijek od sebe. Pretvori sve svoje u Ljubav, iscijeli samoga sebe. Uvidi gdje nedostaje Ljubavi, možda u želucu ili u crijevima, glavi, rukama, nogama, žilama, živcima, mišićima, kostima...

Pretvori sve u Ljubav, postani Ljubav.

Neka se onome „Ja Jesam“ doda još i Ljubav; „Ja jesam Ljubav“.

Kada bi svaki čovjek svijetlio takvom svjetlošću, nigdje na Zemlji ne bi bilo mraka, možda niti u svemiru.

Red je da to napokon shvatimo, da se promijenimo, da postanemo čista Ljubav.

Tako možemo pobijediti i najteže bolesti, one neizlječive. Pretvorivši sve u Ljubav i postojeći kao Ljubav, bivstvujući Ljubav.

Prije svega, drago mi je što sa mnom dijelite ovo duhovno-meditativno, kognitivno, biološko, teološko pa i znanstveno istraživanje.

Na početku svake duhovne strukture, usudila bih se reći i biljne i životinjske, a ne samo humane, jest Bog. Bog je taj koji jest i po njemu je sve što jest, zato je On „ja jesam“, a On jest“ ja jesam“ ili naprosto JA, na svim duhovnim stepenicama, stupnjevima i nivoima svijesti, od makrokozmičke svijesti ili skraćeno Kozmosa, do mikrokozmosa, o kojem ću kasnije nešto više. Čak i više, kada ga osvijestimo, On postaje sve što jest i kada se razmatra naše fizičko, tjelesno biće. Odatle proizlaze i takozvana karizmatička izliječenja, moći i darovi ozdravljanja od svih fizičkih bolesti, a ne samo psihičkih. Darovi se pripisuju Bogu, Isusu Kristu, svecima i svećenicima, a moć ozdravljanja je u nama samima.

Bog, koji jest „Ja jesam“ i kojega najčešće nismo svjesni, prožima dakle čitavu našu duhovnu strukturu, od stvoritelja svemira do našeg neizlječivog ili bolesnog stanja odnosno fizičkog i zdravstvenog atoma ili čestice.

Nakon Boga, o kojemu sve kaže Stari Zavjet i Sveto Pismo, pa su stoga ova moja i daljnja uputstva nepotrebna, u duhovnoj strukturi čovjeka su viša i niža nebeska bića, koja zovemo arkandeli, anđeli, sveti duhovi. Potom slijede sveci kojima se utječemo, jer su i oni na duhovnoj ljestvici odgovorni za naš život i za naše kretanje i radnje.

Prilikom pada od Boga do čovjeka, za osobu koja je teološki barem informirana, ako ne već obrazovana, ovakva duhovna struktura je realna. No što to zapravo znači?

U humanoj duhovnosti i duhovnoj medicini Bog je taj koji liječi; Bog na prvom mjestu. U pomoć Mu dolaze ostala duhovna bića koja sam šalje čovjeku na pomoć. Ako je u pitanju sveti Ante ili Terezija od djeteta Isusa; koje ovdje navodim samo radi primjera; onda nismo mi izabrali te svece zaštitnike, nego oni nas, vođeni Božjom inspiracijom odnosno nadahnućem. Često čovjek (kada kažem čovjek, mislim na svako humano biće, na osobu kao humanuum) zove u pomoć svog sveca zaštitnika, puno češće nego samog Boga, ili Majku Isusovu Mariju, nadajući se njegovoj ili Njezinoj pomoći. Tu pomoć najčešće doživljavamo kroz usta /riječi nekog drugog čovjeka, bilo da je on nama poznat ili sasvim nepoznati netko kojeg slučajno slušamo u tramvaju ili autobusu ili na bilo kojem drugom mjestu i koji se ne mora nužno obraćati nama. Za takvo iskustvo kažemo da Duh /Bog govori na usta naših bližnjih; u ovom slučaju duhovno bližnjih ili bliskih. Bog je tako među nama te se zapravo svakodnevno i danas ozbiljuje onaj isti „sa nama Bog“, „Emanuel.“

Međutim, u duhovnu strukturu čovjeka spada i Vrag, kojeg već na ovom visokom stupnju svijesti, jer tu imamo prvi put od Boga dozvoljenu duhovnu moć odlučivanja, možemo zazvati njegovim imenom. Zato za tzv. liječenje od demona odnosno egzorcizam u bilo kojem obliku, moramo doći i do tog visokog stanja svijesti, odnosno kasnije čak i kroz teške i neizlječive bolesti kao što su rak, razni tumori, oligofrenija i slično, preko lakših stanja svjesnosti i metoda kao što je na primjer svima poznato obraćenje Bogu od grijeha, s nužnim pokajanjem i obećanjem da više nećemo griješiti te izvršenjem navedenoga, o čemu dobro uči cjelokupna Kršćanska duhovnost.

Ako mi vrijeme i prostor ovog istraživanja dozvole, o demonologiji mislim reći kasnije nešto više.

U povijesti Zemlje jedno je jako zanimljivo, poučno, poznato i nadasve jedinstveno iskustvo rođenje Isusa Krista, Čovjeka-Boga. Krista postavljam na mjesto ispred svetaca, ne zato što bi On bio između čovjeka i Boga, nego zato što je Krist Čovjek i Bog ujedno, u jednoj osobi. I još k tome je rođen od svete žene, duhovnim začecem, zato se najviše kaže: od Djevice.

Rekli smo već ranije da Bog jest sve što jest, sve što pod Njegovim atributom i svetim Imenom koristimo. U ovom slučaju to je Čovjek-Bog, ne samo Bog i ne samo čovjek, nego Čovjek nadasve i Bog nadasve; Isus Krist istobitan s Ocem (Bogom stvoriteljem Neba i Zemlje), rođen od djevice Marije, kako nas uči Vjeronanje, začet po Duhu Svetomu. Tko je dakle Otac? – Bog Stvoritelj. Mislim da od ove točke nadalje možemo već početi govoriti i o duhovnom razvitku malog ljudskog djeteta začetog od oca i majke (humanih bića) humanim putem; nadasve zato što su u duhovnoj strukturi čovjeka već Otac (Bog) i Majka poznate, prepoznate i spoznatljive osobe koje bi trebale biti primjer humanim roditeljima.

Kao što primjećujete, moja duhovnost u ovom istraživanju priklonjena je više kršćanskom odnosno katoličkom učenju, a manje na primjer Židovstvu ili Buddizmu ili pak Hinduizmu, iako se ti elementi dotiču i prožimaju u svim duhovnim strukturama i u cjelokupnoj povijesti Čovjeka—od postanka svijeta do danas. Vidjet ćemo kasnije da je na nižim duhovnim

strukturama riječ o istom, o postanku čovjeka od začeca do smrti i uskrsnuća. No toliko ovdje za sada.

Isus Krist, Bog i čovjek ujedno, poslan na Zemlju radi grješnika. Zadržimo se na čas kod ove točke.

Grieh je bolesno stanje duše, duha, uma ali i tijela. Bolest se u svem kršćanskom učenju uzima kao posljedica grijeha. Dakle, ne samo duhovna bolest, počevši od odluke za Boga ili Vraga, nego i duševna bolest, bolest ranjene duše, zatim ona psihička (mislim tu prije svega na analize za koje su potrebni farmaci) ali i ona fizička, kao razni tumori, otitisi, razne crijevne bolesti pa čak i infekcije, bolesti kralježnice, karcinomi raznih oblika i vrsta, uglavnom sve bolesti. U svima njima se akumulirao grieh kojeg se Isusovim učenjem i uz Njegovu duhovnu pomoć najprije moramo osloboditi, oprostiti kad god je to potrebno, pokajati i, ono što je najvažnije u svakom izlječenju, ne griješiti više. Ovo je ujedno i učenje i stajalište Crkve, dakle ne samo moje osobno. Osobno je iskustvo koje imam i koje sam proživjela s Bogom i s Isusom Kristom, začetim, rođenim, u životu, mucu, razapinjanju i uskrsnuću. Osim duhovne, smrt još nisam doživjela. A duhovno sam umrla u trenutku kada sam pomislila: Ne trebaš mi Bože, mogu sama; ili: ne mogu više ni s Bogom ni bez Njega.

Ispričat ću, što je kraće moguće, svoje duhovno iskustvo.

Kada sam još bila marksist i komunist, nakon završenog studija Filozofije u Zagrebu, 1996. godine, ukazao mi se Licem Gospodin Isus Krist, sličan onome iz duhovnih štiva i sličica, ali bitno drukčiji. Bio je živ. Prihvatila sam Ga odmah za svog

učitelja i Gospodina. Danima mi je pokazivao svoje Lice i svoje moći, bilo u osobnom ili u obliku velikog Križa na Nebu, u što sam satima buljila i pitala se: zar je to istina; ali i u nekim drugim oblicima i stanjima. Tada je počelo moje duhovno obraćenje. Oko dvije godine kasnije, nakon što me duhovno uvjeravao u svoje postojanje i pripremao, ukazao mi je na osnovni grijeh, bolest koju je potrebno izliječiti. Doveo me do spoznaje da ne smijem više griješiti, barem ne što se toga tiče. Ah, Bože moj, grijeha je još ostalo u meni, smiluj mi se i pomози mi da i one druge grijehе izliječimo zajedno.

Započelo je ozdravljanje. Uz to sam završila na liječenju, jer mi se ukazao Bog – stoji u dijagnozi. Ni liječnici nisu znali od čega bolujem. A moj ujak, koji je o meni brinuo i kao vrstan doktor medicine i familijarno, i koji je nešto znao, pobrinuo se da se to ne sazna dalje. Uz sve to, kao da me je i sam Gospodin Isus Krist opomenuo da se o nekim stvarima ne može govoriti, a, kako ono reče moderni austrijski filozof Ludwig Wittgenstein: „O čemu se ne može govoriti, mora se šutjeti.“

Nisam se bojala Boga niti sam to uzimala kao bolesno stanje duše. Ono bolesno razotkrilo se kada više nisam mogla šutjeti. Tada se razboljela duša. I opet je i u ovoj fazi ozdravljanja Isus Krist bio na djelu. U molitvama i meditacijama ukazivao mi je na svoj Život, Muku, Rane. Tako sam sebe prepoznala u Bogu, Boga u sebi.

Kad je i to jednog dana završilo i kad sam postala svjesna svog dobrog stanja u duši, započelo je liječenje moje tjelesnosti, točnije mojih živaca i mog želuca i jednjaka i kostiju. Tijekom cijelog liječenja Bog je bio sa mnom; ne više u Liku i molitvi i, uvijek, dugotrajnim kontemplativnim

meditacijama, nego sam iz dana u dan doživljavala, više na nivou nesvjesnog, kako me oporavlja i liječi. Liječenje nesvjesnog, instinkti, impulsi, ono životinjsko u čovjeku, još je u toku. Mislim da, kada ono jednom i završi, to i neće biti kraj mog hoda s Isusom, nego da će uslijediti liječenje na razini biljke, nakon toga zemlje, pa zraka,..., i svjesna sam, neću postići svoj cilj, razlog zbog kojeg sam rođena, baš kao čovjek, baš na ovoj planeti, dok sve to ne odradim u životu i u meditacijama kojima se već duže vrijeme profesionalno bavim. I kada svemu tome jednom dođe kraj, opet je potrebno sve to nositi, u teologiji se kaže „podići“ (kao što se podiže Raspelo za vrijeme Mise), prinijeti Bogu i ujediniti se s Bogom stvoriteljem. To će biti kraj jedne životne cjeline, jedne misije zbog koje sam ovdje na Zemlji. A voljela bih započeti i dovršiti i neku drugu cjelinu, u drugoj vjeri reklo bi se „odraditi karmu“. No vidjet ćemo.

Ono što je Bog za čovjeka, kroz povijest od početka stvaranja do danas, to su najvjerojatnije naši roditelji za svakog od nas. U duhovnu strukturu čovjeka potrebno je, neophodno je, i njih uvrstiti. Genetski smo povezani s roditeljima, i s ocem i s majkom, bolujemo od nekih nasljednih bolesti, možda po majci, možda po ocu, ili po nekim ranijim precima, genetski ali i duhovno. Ozdravljenje od toga uobičajilo se zvati „regresija“ barem u duhovnosti. Ja sam stigla do „prvih ljudi“, do Adama i Eve. Naravno, uz pomoć svog duhovnog učitelja, samog Boga-čovjeka, Isusa Krista iz Nazareta, koji je Živ i koji i dandanas ozdravlja i liječi. Osim toga, ono što želim reći puno je bitnije: koliko su naši roditelji i moralno i emotivno, pa donekle i materijalno, uložili u nas. Oni su za nas Otac i Majka, kao što je to u starijoj duhovnosti jedinstveni Bog za svako biće. S

Boga, koji je Otac i Majka ujedno, prenosi se duhovnost na roditelje, koji su nužno otac i majka.

Rekla bih nešto i o farmacima, barem onima koje poznajem iz vlastitog iskustva. Čak nije toliko promijenjena kemija mog organizma, koliko su me samo uspavali i predali Bogu da se vrši Njegova Volja. Boga, koji je Duh, već sam napomenula, prepoznajemo u drugim, najčešće ljudima, bližnjima i najčešće sam kroz usta drugih, duhovno bližnjih, dobivala uputstva o tome što mi je činiti i kako djelovati. Zato je važno slušati druge, više nego govoriti. Ovdje je bila riječ o duhovnoj bolesti.

No, da okrenemo stranicu, bilo je i trenutaka u kojima nisam prepoznala Boga nego Vraga. Pod Demonom smatram Zao duh ili čisto Zlo. Toga ima i u Svemiru i u nama, u svakom od nas čući barem neki mali vražićak. Najčešće su to bili trenuci u kojima su meni bile upućene psovke (makar iz usta jedne meni bliske osobe); vidjela sam na trenutke kako iz njezinih usta izlazi duh-demon), iako se nisu nužno ticale mene nego, na primjer, zbog nepoznate riječi u križaljci, zbog koje se morala okrenuti stranica gdje su rješenja, pa se onda opsovalo; a psovati je toj osobi tako slatko i milo.

Dva sam puta bila svjedok u prvom licu egzorcizma na meni samoj, i to oba u posljednjih godinu dana. Tek nakon što bi zao duh izašao na usta u urlajućem stanju, tako reći bez kontakta sa sviješću, možda ne ni istog trenutka, ali tek kasnije sam shvatila o čemu se radi. Egzorcist je bio u oba trenutka moj duhovni učitelj, Isus Krist.

Što bi se dogodilo da sam tada završila na psihijatrijskoj obradi, doista ne znam. Lice mi se u tim trenucima, u trajanju od nekoliko minuta, bilo unakazilo i znala sam samo da mi nije dobro. Demon je izašao iz mene kroz usta. Prije toga danima me boljela kičma, čak sam završila na infuzijama i u ambulanti za bol, na narkoticima i akupunkturi. Idućeg dana otkad je ovaj izašao, smanjila mi se bol u kičmi, gotovo do minimuma. Još uvijek šepam i imam bolove, dakle fizička bolesti nije prestala, ne znam da li ću to ikada moći izliječiti, ali ne treba gubiti nadu, Bog je samnom. Ono što želim reći, kako sam već opisala, u ovom slučaju prisutnost demona uzrokovala je bol u kičmi. Sve molitve i meditacije kao ni akcije i dobra djela ili djela ljubavi nisu pomogle. Bog je obavio egzorcizam.

Moram li govoriti što je čamilo u meni, tamo duboko u kičmi?

Mislim da ovi napisani retci nisu ispovjed, ali mogu poslužiti kako onima s istim ili sličnim problemima, tako i u svrhe daljnjih istraživanja, bilo medicinskih, teoloških, duhovnih ili duševnih.

Jednom u životu, još sam bila nezrela osoba, htjela sam naglo prekinuti sa životom. Nisam. Zapravo nisam ni pomišljala ozbiljno, ali krenulo je samo. Zaustavila me spoznaja da je život važniji od smrti, „dok smo mi nema smrti, dok je smrt nema nas“, kako to reče još stari filozof. Vjerojatno se stvar odigravala na kraju jednog ciklusa, dovršenog po sebi, kada još nije bio rođen novi. Ili, kako sam maloprije napomenula, bila sam odradila jednu životnu cjelinu ili misiju ali ne i karmu. Život i duhovno učenje me podučilo da nismo bez razloga došli na ovaj svijet ili na ovu planetu i nećemo bez

razloga ni otići. Ako se, pak, to i dogodi, bolešću (duhovno, duševno, fizički ili psihički) će se to prenijeti na generacije iza nas; dovoljno je i samo duhovno, jer duh pokreće tijelo.

Zašto je taj mali vrag tako bolio? Zašto je trebao izaći iz mene, čak dotle da o tome javno govorim?

To je trenutak odvajanja od Boga. Bog na stupnjevima svjesnosti koje sam poznavala kao i cjelokupna dotadašnja duhovna medicina nisu mi mogli pomoći. Bio je potreban duhovni egzorcizam. Ne znam da li bi neki drugi „egzorcist“ možda bio u stanju učiniti to isto. Bog liječi. S tim duhovnim iskustvom dobila sam, hvala Bogu, i nove spoznaje i nove duhovne darove, Bogu hvala.

Još malo o demonologiji. Bolest je sve što je grijeh. Grijeh je stanje bolesti. Ako ne dozvolimo Bogu da nas liječi, u bilo kojoj situaciji, od bilo koje bolesti, nego se od Njega odvojimo, samim tim činom, automatski, prepuštamo vodstvo Vragu, Demonu, Sotoni, kako ga već zovete. U bilo kojem trenutku života. I, da bismo odradili karmu, razlog zbog kojeg smo rođeni i zbog kojeg živimo, moramo se vratiti Bogu. Bog je taj koji nas prima kao izgublenu ovčicu, kao sina rasipnika, nazad u svoj zagrljaj. Prvo priznati grijeh, bolest, drugo, pokajati se, treće odlučiti da nećemo više griješiti i tim činom ozdravljati i, na kraju, vratiti se natrag Bogu. To je postupak duhovnog ozdravljenja.

Rekla bih još nešto o čovjekovoj strukturi: Nismo ni samo Bog, niti samo čovjek. Mi smo i životinja i biljka i stvar, i zemlja (biblijska glina) i zrak. Običaj je u duhovno-meditativnom vodstvu uzdizati se do najviših i spuštati do

najnižih razina svijesti, čak do onih razina (kao što su zemlja i zrak) o kojima je vrlo upitno može li ih se dovesti do neke svjesnosti.

Ako se prisjetite biblijske priče da je čovjek načinjen od gline, u koju je Bog udahnuo svoj dah (duh) i malo to posvijestite, odmah je jasno da u svakom od nas stanuje Bog. Mi smo u Bogu i Bog je u nama. Odatle se polazi. A svatko od nas je čovjek, možda Čovjek sa velikim Č, dakle humano ljudsko biće i, smijem li u današnje vrijeme napomenuti, i to s razlogom, biće humanosti. Na nagonskoj razini slični smo životinjama. Još sličniji po nekim instinktima i nesvjesnim reakcijama kao na primjer tikovi koje ne možemo kontrolirati. Ili rad srca, kičmene moždine i sl. Pa idemo onda još dalje, i biljka ima život, čak i diše. I stvari, koju ste unijeli u kuću ili na neko drugo mjesto i nečemu je namijenili, udahnuli ste duh. Pa nije čudno da i zemlja diše i ima dušu kao i zrak kojeg sami udišemo i unutar kojeg postojimo. Poznato vam je da se hinduističko Yoga učenje temelji na disanju, ali također i na hranjenju pranom, što je čista ljubav. Kad smo već kod toga, ako si posvijestimo sve stupnjeve našeg bića, i makrokozmičkog i mikrokozmičkog, mi jesmo čista Ljubav, odnosno postajemo Čista Ljubav kojom se hranimo i uzdišemo je. Na taj način čovjek i Bog se zbližavaju, sjedinjuju i postaju jedno ujedno. To je i smisao sve duhovnosti, ma kako se ona zvala i kojim god religijama i učenjima pripadala. Čovjek je čista Ljubav. Budimo stoga ljudi, na svim nivoima, u cjelokupnoj duhovnoj strukturi. Od Neba do Zemlje.

To znači otvoriti se Bogu. Da bi nas Bog liječio, duhovno, moramo Mu predati cijelog sebe. Mi nismo samo ljudi, možda

anđeli, neki bogovi, mi smo i životinje i biljke i stvari i zemlja i zrak, i živo i neživo, i svjesno i sve ono što još treba posvijestiti. Velike su traume pohranjene duboko u nama; za neke je egzorcizam jedini lijek. Za druge je potrebna molitva i meditacija, predaja; trećima pak rad. Nije lako predati se Bogu, posebno ako mislite da možete sami, ili s nekom vračarom, možda prijateljem. No da biste uspjeli morate znati slušati Boga ili barem svoje srce. Kaže se da je Bog i u srcu i u umu, i na Nebu i na Zemlji. Dakle, dopustite Mu. Put možda neće biti kratak i zabavan, ali ako ste krenuli s određenim ciljem bit će itekako zanimljiv i koristan.

Kako se liječe strahovi?

Mnogi me ljudi pitaju za strahove. Najviše su to: strah od zatvorenog prostora, pojačan strah od smrti (neki čak smatraju da bi se u lijesu mogli probuditi na drugi ili ponovljeni život pa da bi mogli grebati unutar zatvorenog prostora, što ne bi izdržali, a vole život) ali ne manje strah od nemogućnosti rješavanja životnih problema. Ima dakako i strahova od otvaranja pošte jer se ne zna tko piše i zašto, isto kao i strah od primanja telefonskih poziva. Da li je tome uzrok organski ili anorganski, ne znam. Hoću reći ne znam koliko je upitna fiziologija a koliko psihološka struktura pojedinca. No svakako predlažem inicijaciju u Božansku Ljubav, gdje je opet Bog taj koji liječi, a duhovnici su samo prohodni kanali na putu do Boga. Ljubav je ta koja nas jedino može izliječiti. Kako sam već napomenula, duh obično progovara na usta nekog drugog. Ukoliko se bojimo (pojačan strah) od druge osobe ili od toga što bi nam ona mogla reći ili, pak, što bismo mogli čuti, utoliko

se bojimo nas samih. A strah od nas samih znači istovremeno da nemamo dovoljno ljubavi za sebe, ukoliko nije organskog karaktera. Stvoriti Ljubav za Sebe znači ujedno otvoriti prostor za Boga. Jer, kako mogu dokazati mnogobrojnim primjerima iz kontemplativnih meditacija (koje nužno uključuju i „actio“), na kraju svake duhovne cjeline – kada smo oslobodili prostore za Ljubav – dolazi do duhovnog sjedinjenja našeg malog ja ili „osobe“ (duše) sa JA koje je Bog. Ta identifikacija nije uvijek nužna i nije svakome moguća. I ne traži se od svakog pojedinca da vježba duhovnost meditacijom. No ono što autentična duhovna medicina može učiniti jest otvoriti prostore za Boga najviše što je moguće. Tko ne pristaje, a ima ih mnogo, može se duhovno jačati gradivom iz duhovnih knjiga kakve su Biblija, Stari Zavjet i Novi Zavjet, Tora, K'uran ili Bhagavad Gita, kao osnovna literatura. Ne zaboravimo da je rad često važan način duhovnog sjedinjenja ili pak kontakt s prirodom.

Mnogi se ne znaju sami suočiti sa životnim problemima niti ih umiju sami riješiti.

Nismo sami u svemiru, niti među zvijezdama ni među planetama. Pogledajte samo koliko nas ima na Zemlji! Ovdje se radi o nečem drugom. Energije se privlače, poznato je, pa tako i svjetovi (mislim na svijet pojedinca za kojeg se veže neki drugi pojedinac; duhovna energija ili svijest koja se veže za neku drugu energiju ili svijest, odnosno, svjesnost). Nije ništa neobično ako za savjet potražimo psihijatra ili psihologa, odnosno duhovnika. U USA svaka osoba ima svog „psihića“. I u politici postoje savjetnici. Jedna glava nije nikad dovoljno pametna. Nismo sami u svemiru!

U srcima svakog pojedinca upisane su duhovnim putem Božje Zapovjedi, jednako kao što smo Krštenjem urali u Krista, a to je prva inicijacija Kršćanstva u Ljubav. Stari Zavjet nas uči o Pločama na kojima je Mojsije upisao što mu je Bog objavio; ovdje je riječ o Novozavjetnoj duhovnosti. Kao Božja djeca prenosimo i prinosimo Boga /u/ cijelome svijetu. Budući da je Bog već po duhovnoj naravi u nama samima tako je svijet već po začecu i rođenju u nama samima. Ne bez razloga još se u stara vremena mislilo i govorilo ovako: „kada bi svaki čovjek volio sve ljude tada bi svaki pojedinačno posjedovao svijet“ (iz aforizama). Kao Božja djeca nalazimo se u svijetu kojem pripadamo a koji je, zapravo, istovremeno, u nama samima. U našem Umu je čitav svijet. Vjerujem i da je naš mozak strukturiran kao Zemljanin na planeti Zemlji ili, bolje, kao zemaljska prašina obasjana sjajem zvijezda. Taj svijet, koji je Kozmos, makrokozmos i mikrokozmos zajedno ujedno, jesmo mi sami koji smo Božji poslanici na Zemlji, svi ljudi, bez iznimke, svatko od nas. Potrudimo se biti dobra djeca, puna Ljubavi i razumijevanja jedni za druge. Bog nas ljubi i voli nas.

Još nešto o svjetovnosti svijeta i božanskosti Boga.

Stoljećima je vjerska duhovnost raznih opredjeljenja poimala samoću kao utjehu i spas od svijeta i opredijeljenost za Boga, za Njegovu čistoću i svetost. Odlazak u samostane, povlačenje u kelije ili ašrame ili druge oblike vjerskih nastambi, nekad čak i grobnice kao u periodu ranog Kršćanstva u Maloj Aziji, sve je to značilo opredijeljenost za Boga a bijeg od svijeta. Svijet se poimao kao neprijatelj Boga i čovjeka. U Bogu se tražila čistoća i svetost.

U novijoj duhovnosti, napose onoj XX. stoljeća, kada su karizmatici legalizirali svoj rad i djelovanje, promijenilo se i poimanje i pogled na duhovnost. Bog je u svijetu i svaki čovjek je Božje dijete, bez iznimke, te svatko i zaslužuje Božju milost i Ljubav. Ne treba se više niti bičevati niti samokažnjavati na ovakav ili onakav način da bi se svidjelo Bogu. Bog, koji je u svijetu i koji je dijelom i sam svijet, traži od pojedinaca da i oni pripadaju svijetu i da se ljube, vole, kao Božja djeca. Spolna ljubav s tim nema neke dublje veze, ali ono što se dogodilo jest (barem je u ova vremena izašlo na vidjelo) prisutnost mnogih spolnih grijeha raznih oblika i među raznim pripadnicima. Vjerska sloboda u ovom razdoblju, kada je prisutnost Boga tojest svjesnost, prodrla u svaki pa i najmanji atom čovjeka i Zemlje, a vjerujem i biljke i životinje, dovela je čak do toga da se javno u ime Crkve odlučuje sa DA ili NE o tome mogu li pripadnici istog spola biti roditelji posvojenog djeteta, možda i onog jednog roditelja transvestita ili iz epruvete, a znamo da se stoljećima odnos među istim spolovima smatrao za bolest ili grijeh pred Bogom. Tko vidi ovdje čistoću i svetost? Vjerojatno griješim, jer nije manje svet netko tko je bolestan rođenjem ili opredjeljenjem od onoga koji je netom prije bio ubojica ili učinio pobačaj pa se pokajao. Sve je dopušteno, sloboda je velika, većina ljudi na ovoj planeti ima svoju slobodu, a Bog je sveprisutan, barem duhovno. Svi smo pozvani na svetost, a to je zapravo duhovni cilj i smisao postojanja. Dakle, samo naprijed!

Prihvatiti Boga kakav on jest, svjetovan ali Svet i Presvet istovremeno, u svakom čovjeku i u svijetu, jer svatko od nas, kako rekoh maloprije, ujedno je već svijet u malom koji u

svojem umu i mozgu ima upisan čitav svijet, to je smisao i zadatak suvremene povijesti i duhovnosti.

Kad smo već kod mozga i kod svijeta, htjela bih postaviti pitanje: što je s ovisnicima?

Pod ovisnicima dakako mislim najprije na ovisnike o teškim drogama visokog stupnja, ali i na radoholičare, alkoholičare, ovisnike o nikotinu, kavi, te na one kojima, kako se to kaže, život ovisi o koncu kao i onima koji su priključeni na aparate, gledajući već smrti u oči ili se nadajući nekom novom, boljem, životu.

Možda najjednostavniji put odvikavanja je raditi suprotno od onoga što si naumio, želiš popit, nemoj; želiš radit, nemoj, želiš pušit, nemoj. A želiš li živjeti? –

Naš život je u Božjim rukama, svi smo Božji ovisnici. Kada ne znaš sam za sebe, slušaj što Bog govori na tuđa usta. Ako ne možeš bez alkohola, a imalo si svjestan sebe, nemoj da tvoj mozak toliko strada da u njega više ne stanu ni svijet ni Bog, pa dakle niti ti sam. Ne možeš li bez droge, a ovisnik si, to je već teži problem: idi se liječiti u za to određenu ustanovu ili zajednicu jer moraš; jer su ti potrebni lijekovi za odvikavanje i osobe obrazovane za ovakve poput tebe. Nemoj dokrajčiti svoj odnos sa svijetom, Bogom, drugim čovjekom i/ili sam sa sobom, jer Bog ima s tobom neki PLAN, kao što ga ima sa svakim od nas. Budi LjUBAV, postani Ljubav, dopusti da Bog prožme cijelog tebe i da te izliječi, počevši od tvog fizičkog tijela, od mozga koje je tvoj svijet. I onda kada misliš da ne možeš, ustani, Bog će te podići iz mrtvih i spasiti te. Bog je naš spasitelj i otkupitelj. Nemoj uništiti (ovaj) svijet do kraja jer si

ti u njemu značajan i važan faktor i subjekt. Bog te treba. Bog te ljubi i voli te. Ozdravi Bogu za ljubav.

A što s tobom, oče ili majko ili dijete, bako, djede, što umireš na aparatima i gledaš smrti u oči, ne mogavši se više niti pomaknuti niti možda misliti i ne znajući sam za sebe? Je li spas u aparatima koji te održavaju na životu? Medicina, dakako, produžuje život ali još se nije pronašao lijek za besmrtnost, osim duhovnu. Samo Bog zna koji je Njegov Plan za tebe. Živi do kraja ovaj svoj život, jer Bog te je htio još prije začeca i samo Bog ima pravo i zna kada će ti oduzeti život. Sve ostalo nije od Boga.

Cilj ovog istraživanja nije odnos duhovnosti i medicine. Ipak, zanima me kako suvremena medicina (psihijatrija) gleda na moje duhovno-meditativno iskustvo i poimanje duhovnosti Boga i Njegovih moći. Tim više uzmemo li u obzir činjenicu da moderna fizika analizira prirodu preko atoma do kvanta i kvarka, pa sve do Prvobitnog praska; a moderna medicina gleda na čovjeka čak i kao na najtananiju česticu krvi. I ako nešto u sustavu ne funkcionira, to se naziva bolešću. Tko je onda zdrav? Obrazložite mi postojanje zdravog čovjeka, pa onda, shodno tome i nekog, ali ne utopijskog, zdravog društva.

Stigavši do ovdje, htjela bih zahvaliti Bogu i svima vama Davidovim Psalmom 139 (138): „Pohvala Sveznajućeg“, u prijevodu s grčkog izvornika, Bonaventura Duda i Jerko Fućak (Novi Zavjet, Psalmi, KS, Zagreb, 2002):

*„Jahve, proničeš me svega i poznaješ,
Ti znaš kada sjednem i kada ustanem,*

*Izdaleka ti već misli moje poznaješ.
Hodam li ili ležim, sve ti vidiš,
Znani su ti svi moji putovi.
Riječ mi još nije na jezik došla,
A ti, Jahve, sve već znadeš.
S leđa i s lica ti me obuhvaćaš,
Na mene si ruku svoju stavio.
Znanje to odveć mi je čudesno,
Previsoko da bih ga dokučio.*

*Kamo da idem od duha tvojega,
I kamo da od tvog lica pobjegnem?
Ako se na nebo popnem, ondje si,
Ako u Podzemlje legnem, i ondje si.
Uzmem li krila zorina
Pa se naselim moru na kraj,
I ondje bi me ruka tvoja vodila,
Desnica bi me tvoja držala.
Reknem li: „Nek me barem tmine zakriju
I nek me noć umjesto svjetla okruži!“
Ni tmina tebi neće biti tamna:
Noć sjaji kao dan
I tama kao svjetlost.*

*Jer ti si moje stvorio bubrege,
Satkao me u krilu majčinu.
Hvala ti što sam stvoren tako čudesno,
Što su djela tvoja predivna.*

*Dušu moju do dna si poznavao,
Kosti moje ne bjehu ti sakrite
Dok nastajah u tajnosti,*

*Otkan u dubini zemlje,
Oči tvoje već tada gledahu djela moja,
Sve već bješe zapisano u knjizi tvojoj:
Dani su mi određeni dok još ne bješe ni jednoga.
Kako su mi, Bože, naumi tvoji nedokučivi,
Kako li je neprocjenjiv zbroj njihov.
Da ih brojim? Više ih je nego pijeska!
Dođem li im do kraja, ti mi preostaješ!*

*De, istrijebi, Bože, zlotvora,
Krvoloci nek odstupe od mene!
Jer podmuklo se bune protiv tebe,
Uzalud se dižu tvoji dušmani.
Jahve, zar da ne mrzim tvoje mrzitelje?
Zar da mi se ne gade protivnici tvoji?
Mržnjom dubokom ja ih mrzim,
I držim ih svojim neprijateljima.
Pronikni me svega, Bože, srce mi upoznaj,
Iskušaj me i upoznaj misli moje:
Pogledaj, ne idem li putem pogubnim,
I povedi me putem vječnim!“*

Riječ-dvije o filozofiji

Ako je duhovno sve što je od Boga, onda je misaono sve što je od čovjeka, na nižim nivoima duhovne svijesti, tijekom povijesti. Ali i misaono je također od Boga kao što je i čovjek od Boga, „Božje dijete“. Jednako tako, ako je istina: „povijest Zapadne filozofije jest povijest zaborava bitka“, kako je to do nedavna tumačio suvremenik Zapadnog Mišljenja i

filozofiranja, Martin Heidegger, onda to znači da se treba vratiti izvornim načinima i metodama filozofiranja i ljudskog postojanja. Misao jest *contemplatio et actio*, meditacija, mir uma i tijela i realizacija naših misli u praksi. Tome nas uči u teologiji dugo primjenjivana metoda „*Lectio Divina*“. Tada smo ujedno gospodari čitavoga svemira i nas samih.

Upravo taj rad Duha (kako reče još Hegel: „Što je Umno to je zbiljsko, što je zbiljsko to je Umno“) i smirenost uma i tijela, koja je svoj zadnji, revolucionarni, krik, poziv na promjenu, našla u Marxovoj misli o povijesnoj praksi kao sebe-proizvođenju-čovjeka Čovjekom, (povijest je sve ono što ima mogućnosti; čovjek je povjesno biće jer je biće mogućnosti, dok je historija skup datuma i činjenica), a veliku Istinu u XI. tezi o Feuerbachu („Filozofi su svijet samo različito interpretirali, radi se o tome da ga se promijeni“), mora se danas vratiti samome sebi – duhovnim sjedinjenjem pojedinca s Bogom. Time se ozbiljuje Povijest u svojoj suštini i u svojoj stvarnosti, ono zbiljsko i ono Umno. A Čovjek je uvijek povijesno biće, nikad samo historijsko.

Da skratimo: Čovjek je uvijek s biološkog aspekta: zemaljska prašina obasjana sjajem zvijezda. Čitava povijest svemira zapisana je u našim glavama. Odatle proizlazi da mi posjedujemo čitav svemir. Međutim, grijehom povijesnog postojanja ušli smo u Zaborav bitka (koje je postojanje, egzistencija). Tijekom čitave ljudske povijesti, koja je uvijek ujedno praktični razvoj naših ljudskih mogućnosti (u ovom slučaju čovjeka ranije ukratko opisanog), taj pad u zaborav može se protumačiti i kao povjesni grijeh čovječanstva/ ljudskosti čovjeka. S Heideggerom, kako sam to istraživala još

u svom Magistarskom radu, „U umjetničkom se pro-izvođenju čovjeka stavlja u djelo Istina bitka“. To je „sebe-u-djelo-postavljanje-Istine – bitka.“ Odatle, nužno, umjetnički, znači: doista ljudski živjeti. Ovo pak, odgovara povjesnoj zbilji u kojoj je stvaralaštvo (ne nužno i revolucija) prevladavajući oblik postojanja. S drugim početkom, koji je kod Heideggera nužno Ereignis, Događaj (bitka), započinje nova faza ljudskog postojanja. Taj Ereignis, Događaj, ujedno je početak Drugog početka čovjekova postojanja. U Novom Životu očekuje se od čovjeka da živi zdravo, sveto i dostojanstveno. Zdravo ne samo u medicinskom aspektu nego i u moralnom, duhovnom, duševnom, psihičkom, fizičkom, ali ne manje i financijskom i društvenom. Sveto u smislu da, jednom oslobođen i otkupljen od grijeha te moralno i duhovno-duševno ozdravljen, pa dakle i fizički i psihički, društveno i financijski, vlastitim snagama i uz Božju pomoć ne dozvoli drugi pad te da se tome odupre uvijek kad je u kušnji. Najzad, dostojanstveno, tj. da živi ljudski i naprosto ljudski, sa svim svojim božanskim i drugim atributima, kao Čovjek u punom smislu te riječi. Tada se ozbiljuje Povijest.

U kršćanskoj teologiji vjerojatno bi ovdje bila riječ o Događaju otkupljenog i oslobođenog Čovjeka, kojemu su napokon svi grijesi oprošteni te on sada može započeti jedan sasvim novi život, život u svetosti, bez grijeha. U filozofiji je to moguće, ako već nije u društvenoj praksi koja je „sebe-proizvođenje-čovjeka-čovjekom“.

Odgovornost, samodisciplina i samokontrola uma , duha i tijela osnovni su principi postojanja.

Istina, ili: još malo filozofije

Zašto lažemo, to je odveć duhovno i filozofsko pitanje. Najčešće to činimo da bismo prikrili Istinu o nama samima i o Bogu, koji je Istina, Istinska Istina. Jedna filozofijska misao glasi: „Istina jest podudarnost biti i činjenice.“ Prije svega, Istina JEST. Ona je ujedno sve što „Ja jesam“ u mikrokozmosu i u makrokozmosu, i kod Čovjeka (čovjeka) i kod Boga. Podudarnost, znači identitet, strana A odgovara strani B jedino ako je ova identična sama sa sobom i sa stranom A. No zašto biti i činjenice? Bit ili suština, esencija, stvari u ovom slučaju nužno mora odgovarati (mora se podudarati) sa iskustvenom činjenicom. Ako ne odgovara, a to je u humanoj naravi u određenim postotcima više nego jasno vidljivo, to je onda, po mišljenju autorice ovdje napisanog članka, bijeg od samog sebe, od drugog čovjeka, od svijeta i od Boga; rječju Ericha Fromma: „Bjekstvo od slobode.“ I ovdje je nužno vratiti se samom sebi, drugom čovjeku, svijetu i Bogu (kojim god redosljedom pošli) jer je riječ o otuđenju čovjeka. Vratiti se nazad (Bogu, čovjeku, Svijetu, samome sebi) znači pomiriti se (s Istinom, s onim što jest, bilo u empirijskom svijetu, svijetu stvari ili u duhovnom svijetu odnosno na nekoj drugoj razini). Zatim nužno Oprostiti (samom sebi, drugom čovjeku, svijetu, Bogu), pokajati se i odlučiti više ne grijehiti. Potpuno Kršćanska, katolička, dakle, univerzalna duhovnost, prisutna u svim religijama i važeća za svakog čovjeka i onime što se pod čovjekom podrazumijeva (ovdje mislim na mnoge neljude, koji samo imaju ovaj ljudski oblik, a zapravo su ubojice, kriminalci, ali i veliki lažovi).

Novi zavjet uči: Vrag je Otac laži.

U ranijem razmatranju rekli smo: bolest je posljedica grijeha.

Dakle i ovdje, iako trenutno nije riječ ni o kakvom egzorcizmu, radi se o Molitvi koju upućujemo Bogu. Često ne znamo kome je upućujemo i tko je naš Otac. Isusova molitva glasi: „Oče naš...“

Molimo li imalo u laži, kažem imalo, čak i s prikriivenom laži na usnama ili u srcu, tada se doista više ne molimo našem Ocu Bogu nego Ocu Vragu. Nebeskom Ocu, dakako. Kako to ispraviti?

Duhovnost kroz povijest uči da na kraju dana treba napraviti tzv ispit savjesti i sve što s time slijedi. Činimo li doista tako, radeći na samome sebi, Božji duh će nas uvijek voditi k Dobru i Istini i njihovu smislu. U protivnom ostajemo zarobljenici laži, robovi laži koji vape za slobodom.

Ono što Duh može učiniti, a učinit će sve što ga zamolimo, jest prije svega obratiti pažnju na izgovorene riječi. Tako na primjer, iako je psovka grijeh, ona uvijek dolazi iz srca i upućena je drugoj osobi. Jednako tako i riječi koje izgovaramo i način na koji ih izgovaramo. Laž se otkriva u govoru i razgovoru, dakako i u pisanju. To je zapravo prijenos Duha (zloduha) osobe A osobi B, ili skupini osoba, svijetu, Bogu.

Da ne bude zablude, laž je sastavni dio prirode čovjeka, ljudske naravi. Naš mozak nije savršen. Često se bojimo izreći istinu o nama samima, pa zato, čak i kada šutimo, neverbalnom komunikacijom izgovaramo tu istinu. Ali tada je ona barem istinita. U strukturi čovjekova govora uvijek se nađe pokoja

laž. Krenimo svi u akciju ispravljanja laži. Bog je Istina. On jest Istina.

Ako je Istina o biti Istine ta da smo kroz čitavu povijest mišljenja živjeli u zaboravu bitka a bavili se „Istinom“ (ovdje istinom mišljenja i postojanja); (jer mišljenje je ovdje mišljeno kao niži stupanj duhovnosti, svojstven samo čovjeku – nakon kojega su u povijesti ljudskog postojanja uslijedile po stupnju duhovnosti informatika i znanosti), onda je Istina da smo kroz čitavu povijest mišljenja živjeli u laži. Vratiti se Istini značilo bi vratiti se onamo odakle je sve počelo, smislu postojanja, jer ono što pod atributom Boga mislimo kao Smisao jest ujedno ono u čemu živimo i što zapravo jesmo. Na višim stupnjevima duhovnosti ustanovili smo da „Ja jesam“ na svim stupnjevima svijesti, u svim oblicima. Zato u filozofiji i onaj cogito (ergo sum) kao misleći subjekt postojanja. Postojati u svom bivstvovanju (ljudskom postojanju) i biti „ja jesam“ na svim stupnjevima svijesti jest tražena istina o čovjeku, stvorenom na Božju sliku i priliku. Stoga, vratiti se nazad k Bogu jest cilj i smisao svakog filozofiranja i postojanja, na svim razinama i u svim oblicima te, napokon, kako u duhovnom sjedinjenju, biti jedno s Njim. Tada se ujedno može izliječiti i ova povijesna schizofrenija postojanja u kojoj je ja (ljudsko, humano ili nehumano ja) odvojeno od JA (Jesam, Koje je ovdje mišljeni Bog).

Tako je, najzad, poimanje Istine u filozofiji (a filozofija je prvo područje ljudskog Uma koje možemo opisati riječima, iako je na mjestu ispred nje umjetnost, a potom znanosti i informatika) od onog grčkog Aletheia, preko latinskog Veritas, zatim Mislećeg subjekta (cogito) pa naprosto Čovjeka, s

Hegelom i Marxom, natrag se vratilo k onome Ja jesam, kako bijaše u početku povijesti. Time je zatvorena cjelina i otvara se prostor za Novi Početak, kako u povijesti, filozofiji i umjetnosti tako i u duhovnosti i životu općenito. Ovo što je danas aktuelno uobičajeno se naziva New Age, Novo doba.

RADUJMO SE NOVOM POČETKU

Umjesto zaključka:

Novo doba ili duhovnost Pakla

Novo doba službeno je započelo 1940. godine, nakon dolaska Hitlera na vlast i novih trendova u umjetnosti i književnosti poznatih pod imenom „Postmoderna“. Filozofija je s nešto kasnije umrlim predstavnikom Zapadnog Filozofiranja Martinom Heideggerom pala u „zaborav bitka“, ali se baš netom kasnije, s istim misliocem, dogodio „Događaj“ shvaćen kao Početak Novog Početka. Time se otvorio prostor nove duhovnosti.

Tehnika i informatičke znanosti, zajedno s onim informacijskima, preuzele su vlast i postavile se na mjesto Filozofije, s kojom je, ne zaboravimo, nakon objave Boga Mojsiju i višestoljetnog, višetisućljetnog postojanja Starog Zavjeta ili Svetog Pisma, rođena Europa i njezina misao. Kompjuterizacija i robotika do te su se mjere raširile da je kloniranje postalo sasvim uobičajena pojava a alijenacija čovjeka od drugog čovjeka i od svijeta, pa stoga nužno i od Boga, dostigla svoj najviši stupanj razvitka. Baš zato, potreba

za Bogom (koji je ostao negdje daleko i visoko, umjesto da „leži“ u našim srcima i dušama) to je veća.

Na području medicinskih znanosti liječnik nije više naprosto liječnik, kako je to bilo u Grčkoj ili modernijim razdobljima; on je stručnjak za ovo ili ono područje, za ovo ili ono krvno zrnce, česticu, atom. Razmnožila su se istraživanja u psihijatriji čijih je stručnjaka danas kao nikad prije. Ono što je bio MIT u povjesti čovječanstva, početak čovječanstva, doba slike svijeta, danas se pri istom doživljaju smatra psihičkom bolesti i, „ne daj Bože“ da se u znanosti danas prizna na primjer fenomen Međugorja, jer objava Boga (Djevice Marije) čovjeku danas se u medicini također smatra duševnom ako ne i duhovnom bolešću. Nije onda čudno ni kada se radi o hrvatskom Mučeniku Alojziju Stepincu, kojemu izgleda da je dostatno pripisivati sve što „druge vlasti“ žele.

Doba informacijskih i informatičkih znanosti tek je na početku. Ili, kako sam rekla malo prije, započela je Nova duhovnost. S napretkom tehnike pad u duhovnosti sve je veći ; ide se u sve dublje prodiranje Uma. Nismo više na vrhovima naših duhovnih aura misleći na iste kakavima se prikazuju sveci ili duhovi, sam Bog ili Isus. S Božjim prosvjetljenjem i zadatkom, pali smo duboko u nas same i, kako od nas traži moderno doba, cijela je Istina, pa i ono što se u filozofiji zove bitak ili suština, u nama samima. Podsjetimo, ista filozofija Čovjeka započela je najprije sa samim Marxom, posebno se razvila u mišljenju marksizma ili marksizama, ali svoj precizan početak ima tek u misli dvaju predstavnika egzistencijalizma: Jean Paul Sartrea i Martina Heideggera.

Duboko unutra čini se kao da za Boga više nema mjesta. Vrag ili Sotona, tj. naše bolesti i bolesna stanja, kao i bolesna društva pa i čitavo čovječanstvo, da ne spominjemo grijeha i grješne prilike, manifestiraju se u tom svijetu egzistencije kao normalna svakodnevnica. O načinima izlječenja već sam govorila. ALI, odlučimo li živjeti u takvom Paklu (Vrag je gospodar Pakla u duhovnosti), gdje ćemo završiti? Ovo Novo doba ujedno je poziv na Novu duhovnu promjenu, od početka do kraja ciklusa.

Bog prosvjetljuje, prodire sve dublje u nas i naša mjesta tame i tmine. Čak i ono što se usuđujemo nazvati Vrag ili nepoznanica, od Boga je, kojega u nama samima trebamo prepoznati i vratiti Mu se kao Čistoj Dobroti, Istini i Ljubavi. Taj povratak u naš Božji zavičaj jest sam Put. Kako uči Kršćanstvo, ne samo Put, nego i Istina, i Život.

Na posljetku, evo što o svemu kaže evanđelist Ivan, na samom kraju Novog Zavjeta u *Otkrivenje*, 20.11-21-22.21 , prije više od tisuću i devetsto godina godina:

Sud nad narodima, 20, ¹¹ I vidjeh veliko bijelo prijestolje i Onoga što sjede na nj: pred licem njegovim pobježe zemlja i nebo; ni mjesta im se više ne nađe. ¹²I vidjeh mrtve, velike i male: stoje pred prijestoljem, a knjige se otvoriše. I otvori se jedna druga knjiga, knjiga života. I mrtvi bijahu suđeni po onome što stoji napisano u knjigama, po djelima svojim. ¹³More predade svoje mrtvace, a Smrt i Podzemlje svoje: i svaki bi suđen po djelima svojim. ¹⁴A Smrt i Podzemlje bili su bačeni u jezero ognjeno. Jezero ognjeno – to je druga smrt: ¹⁵tko se god ne nađe zapisan u knjizi života, bio je bačen u jezero ognjeno.

NOVO NEBO I NOVA ZEMLJA

Nebeski Jeruzalem

21,¹I vidjeh novo nebo i novu zemlju jer – prvo nebo i prva zemlja uminu; ni mora više nema. ²I Sveti grad, novi Jeruzalem, vidjeh: silazi s neba od Boga, opremljen kao zaručnica nakićena za svoga muža. ³I začujem jak glas s prijestolja:

»Evo Šatora Božjeg s ljudima!

On će prebivati s njima:

oni će biti narod njegov,

a on će biti Bog s njima.

⁴I otrt će im svaku suzu s očiju

te smrti više neće biti,

ni tuge, ni jauka, ni boli više neće biti

jer – prijašnje uminu.«

⁵Tada Onaj što sjedi na prijestolju reče:

»Evo, sve činim novo!«

I doda: »Napiši: Ove su riječi

vjerne i istinite.« ⁶I još mi reče:

»Svršeno je!

Ja sam Alfa i Omega,

Početak i Svršetak!

Ja ću žednomu dati

s izvora vode života zabadava.

⁷To će biti baština pobjednikova.

I ja ću njemu biti Bog,

a on meni sin.

⁸Kukavicama pak, nevjernima i okaljanima,

ubojicama, bludnicima,

vračarima i idolopoklonicima

i svim lažljivcima

udio je u jezeru

što gori ognjem i sumporom.

To je druga smrt.«

Novi Jeruzalem

I dođe jedan od sedam anđela što imaju sedam čaša punih zála konačnih te progovori sa mnom: »Dođi, pokazat ću ti Zaručnicu, Ženu Jaganjčevu!«¹⁰ I prenese me u duhu na goru veliku, visoku i pokaza mi sveti grad Jeruzalem: silazi s neba od Boga,¹¹ sav u slavi Božjoj, blistav poput dragoga kamena, kamena slična kristalnom jaspisu;¹² okružen zidinama velikim i visokim, sa dvanaest vrata: na vratima dvanaest anđela i napisana imena dvanaest plemena Izraelovih.¹³ Od istoka vrata troja, od sjevera vrata troja, od juga vrata troja, od zapada vrata troja.¹⁴ Gradske su zidine imale dvanaest temelja, a na njima dvanaest imena dvanaestorice apostola Jaganjčevih.

¹⁵ Moj subesjednik imaše mjeru, zlatnu trsku, da izmjeri grad, vrata njegova i zidine.¹⁶ Grad se stere u četvorini: dužina mu jednaka širini. On izmjeri trskom grad: dvanaest tisuća stadija – dužina mu i širina i visina jednaka.¹⁷ Izmjeri i njegove zidine: sto četrdeset i četiri lakta po čovjekovoj mjeri kojom je mjerio anđeo.¹⁸ Zidine su gradske sagrađene od jaspisa, a sam grad od čistoga zlata, slična čistu staklu.¹⁹ Temelji su gradskih zidina urešeni svakovrsnim dragim kamenjem: prvi je temelj od jaspisa, drugi od safira, treći od kalcedona, četvrti od smaragda,²⁰ peti od sardoniksa, šesti od sarda, sedmi od krizolita, osmi od berila, deveti od topaza, deseti od krizopraza, jedanaesti od hijacinta, dvanaesti od ametista.²¹ Dvanaest vrata – dvanaest bisera: svaka od svoga bisera. A gradski trg – čisto zlato, kao prozirno staklo.

²² Hrama u gradu ne vidjeh. Ta Gospod, Bog, Svevladar, hram je njegov – i Jaganjac!²³ I gradu ne treba ni sunca ni mjeseca da mu svijetle. Ta Slava ga Božja obasjala i svjetiljka mu Jaganjac!²⁴ Narodi će hoditi u svjetlosti njegovoj, a kraljevi zemaljski u nj donositi slavu svoju.²⁵ Vrata mu se ne zatvaraju obdan, a noći ondje i nema.²⁶ U nj će se donijeti slava i čast narodâ.²⁷ Ali u nj neće unići ništa nečisto i nijedan tko čini

gadost i laž, nego samo oni koji su zapisani u Jaganjčevoj knjizi života.

22, 1 I pokaza mi rijeku vode života, bistru kao prozirac: izvire iz prijestolja Božjeg i Jaganjčeva. ²Posred gradskoga trga, s obje strane rijeke, stablo života što rodi dvanaest puta, svakog mjeseca svoj rod. A lišće stabla za zdravlje je narodima. ³I neće više biti nikakva prokletstva. I prijestolje će Božje i Jaganjčevo biti u gradu i sluge će mu se njegove klanjati ⁴i gledati lice njegovo, a ime će im njegovo biti na čelima. ⁵Noći više biti neće i neće trebati svjetla od svjetiljke ni svjetla sunčeva: obasjavat će ih Gospod Bog i oni će kraljevati u vijeke vjekova.

⁶I reče mi: »Ove su riječi vjerne i istinite jer Gospod Bog, nadahnitelj prorokâ, posla svoga anđela da on pokaže slugama njegovim što se ima dogoditi ubrzo. ⁷I evo, dolazim ubrzo! Blago onomu koji čuva riječi proroštva ove knjige!«

⁸Ja, Ivan, čuo sam i vidio sve ovo. I kad sam to vidio i čuo, padoh pred noge anđelu koji mi to pokaza da mu se poklonim.

⁹A on će mi: »Nipošto! Sluga sam kao i ti i braća tvoja proroci i svi koji čuvaju riječi ove knjige. Bogu se pokloni!«

¹⁰A zatim će mi: »Ne zapečati riječi proroštva ove knjige jer – vrijeme je blizu! ¹¹Nepravедnik neka samo i dalje čini nepravdu! Okaljan neka se i dalje kalja! Pravednik neka i dalje živi pravedno! Svet neka se i dalje posvećuje!«

¹²»Evo, dolazim ubrzo i plaća moja sa mnom: naplatit ću svakom po njegovu djelu!«

¹³»Ja sam Alfa i Omega, Prvi i Posljednji, Početak i Svršetak!

¹⁴Blago onima koji peru svoje haljine: imat će pravo na stablo života i na vrata će smjeti u grad! ¹⁵Vani pak ostaju psi i vračari, bludnice, ubojice i idolopoklonici i tko god ljubi i čini laž.«

¹⁶ ZAVRŠETAK »Ja, Isus, poslao anđela svoga posvjedočiti ovo po crkvama. Ja sam korijen i izdanak Davidov, sjajna zvijezda Danica.«

¹⁷ I Duh i Zaručnica govore: »Dođi!« I tko ovo čuje, neka rekne: »Dođi!«

Tko je žedan, neka dođe; tko hoće, neka zahvati vode života zabadava!

¹⁸ Ja svjedočim svakomu tko sluša riječi proroštva u ovoj knjizi: Tko ovomu što doda, Bog će njemu dodati zla napisana u ovoj knjizi. ¹⁹ I tko oduzme od riječi proroštva u ovoj knjizi, Bog će mu oduzeti udio na stablu života i na svetom gradu – na svemu što je napisano u ovoj knjizi.

²⁰ Svjedok za sve ovo govori: »Da, dolazim ubrzo!« Amen! Dođi, Gospodine Isuse! ²¹ Milost Gospodina Isusa sa svima!

Misao: *Čovjek-Bog*

Meditatio: *Ja jesam, na svim stupnjevima svijesti, u svim oblicima (svijesti)*

Contemplatio: ovdje napisano

Actio: **HVALIM TE BOŽE NA NEBU I NA ZEMLJI!**

Ja sad tvrdim: Bitak jest, ali i ne-bitak jest., tj. i ne-bitak jest bitak, dakle samo bitak jest.

U duhovnosti pod tim mislim da čak i nesvjesne dijelove sebe možemo i moramo osvijestiti. To mislim pod „svjesnost bića“, pa onda, dakle, na red dolazi i samosvijest postojanja.³²

³² *Sartre je napisao L'Être et le Néant - Bitak i Ništa (u drugom prijevodu Bitak i Ništavilo) a Heidegger Sein und Zeit - Bitak i vrijeme, nekako u isto vrijeme. Ovaj drugi egzistencijalist govorio je i o „zaboravu bitka“ kao i o „bitku k smrti“, ali i o „Ereignisu“, Događaju Drugog početka. Malo prije njih i Nietzsche je govorio o nihilizmu.*

Podimo redom. Ja tvrdim: Bitak jest, ali i ne-bitak jest (kao A i Ne-A u Fichtea). Bitak naprosto jest. Dakle, bitak jest (sve što jest i ono što jest). O drugome se ne govori, nema mjesta ni vremena. To je vječnost. Bitak jest cijelu vječnost, jer on naprosto i jedini jest. Bitak jest sve što jest. Stoga, dakle, bitak jest ono što jest na način mišljenja i samosvijesti, ali i ono što nije na način mišljenja ili spoznajne samosvijesti i svjesnosti subjekta i sebe.

Kada je stari filozof rekao „bitak jest, ne-bitak nije, odnosno ne-bitka nema“, isti se tu postavio vrlo ograničeno obzirom na svijet. Isto tako i Descartes, kada se ograničio samo na misleći subjekt (res cogitans), pa onda, nadalje, i Heidegger kada je bitak ograničio na vrijeme.

Tako isto i Bog jest sve što jest. U izreci „Ja jesam“ taj koji jesam i sve što jesam, sve što jest - stoji da samo Bog jest. Samo Bog postoji. Bog jest sve što postoji. I, također, Bog je vječan.

Kada za sebe kažemo „ja jesam“ ili, u množini, „mi jesmo“ onda mislimo na sve što jesmo, mi u toj izreci kažemo da jesmo sve što jesmo. Mi jesmo i misleći subjekti, ali i ne misleći subjekti, istovremeno. Tko je rekao da naša krv misli, ili da naše kosti misle? Ipak, čovjek kao takav, kako ga je odredio Descartes, jest misleći subjekt. Naravno, za filozofiju, ali možda ne i za medicinu i za znanost.

S druge pak strane, mi možemo i kosti i krv dovesti do svjesnosti postojanja i bivanja u prostoru i vremenu odnosno vječnosti. Kada spoznajemo cjelovitost čovjeka, spoznajemo sve što on jest. Tako je čovjek Čovjek tek kada je cjelovit i potpun u svojoj svjesnosti i samosvjesnosti. Takav čovjek jest naprosto svjetlost; i za njega kažemo on jest.

Vjerujem da je i cijeli, ako ne biljni i životinjski, onda barem ljudski svijet ispunjen svjesnošću i samosvjesnošću sebstva, pa dakle i mislećeg bitka. Ali kao što je i Aristotel to utvrdio još u Antici, sve što postoji ima dušu, tako i biljke i životinje. Stoga su i one subjekt i objekt svjesnosti. Mi ne znamo kako one misle niti su dakako objekt ili subjekt filozofiranja. No kad govorimo o svjesnosti, o Bogu kao Čistoj svjesnosti i Svjetlosti, o Bitku

III. UMJETNOST, LJEPOTA, DOBROTA

Treća tematska cjelina

– Zadaća filozofije nije da daje odgovore, nego da postavlja pitanja –

Zašto Umjetnost? Što je Ljepota? Čemu Dobrota?

U ranijim smo duhovnim razmatranjima razmotrili Ljubav i Istinu. Ljubav je prapočelo, praosnov svega i bez nje se ni danas niti uopće ne može. Istina je JA JESAM na svim razinama s(a)vijesti i u svim oblicima. Dobrota je, najopćenitije uzevši, suprotnost Zlu, njegova opreka.

Ljubav poznaje Kršćanstvo, točnije, s Isusom iz Nazareta je Ljubav ušla u duhovnost i duhovni život općenito. Istina i Dobrota pripadaju ranijim religijama i vjerovanjima, Židovstvu i Mazdaizmu (Zoroastrizmu). Oprost Židovstvo poznaje kao molitvu Bogu i time ishodađeni dar od Boga za nešto loše učinjeno, za zlo djelo, čin ili radnju nasuprot Dobrome, a ne kao nešto učinjeno iz Ljubavi ili iz nedostatka, pomankanja ljubavi. Ovdje je riječ o univerzalnoj Ljubavi kakva se slavi u religijama. Mazdaizam (Zoroastrizam), koji je ujedno najstarija monoteistička religija u povijesti čovječanstva AKO NE i najstarije vjerovanje uopće, temelji se na razlikovanju Dobra od Zla, prioritet pripada Dobru. Odatle u grčkoj filozofiji korijene vuče Platonova ideja Dobra kao najuzvišenija među svim idejama. Bog jest čista Dobrota, Dobro Uopće.

kao svjesnosti i Samosvjesnosti mislećeg Uma, onda i ovo mora postati predmetom našeg razmatranja mišljenja.

Tako smo od najmlađeg monoteističkog vjerovanja, Kršćanstva (Ljubav) preko Židovstva (Istina) stigli do treće tematske (duhovne) cjeline: Zoroastrizma, odnosno Bog jest Dobro(ta).

Naše početno pitanje glasi: Čemu Dobrota? Prioritetno: za usavršavanje duše (na putu do Boga, koji je cilj i smisao svega postojanja).

Zašto umjetnost? – jest drugo, odnosno naslovno početno, pitanje. Ne: Zašto umjetnost u svijetu tehnike?³³ nego: Zašto umjetnost općenito? Odmah ću na kratko naznačiti da je umjetnički prvi i najstariji oblik izražavanja čovjeka i komunikacije čovjeka s Bogom; način na koji je zabilježen i sam početak povijesti čovječanstva. Shodno tome, pitanje: zašto umjetnost? – upućuje na povratak čovjeka (duše) Bogu, tj. na najiskonskiji oblik ljudskog postojanja, jači čak i od Istine, jer izražava podsvjesno i nesvjesno, ono iskonsko (prvobitni MIR). Umjetnički, nastavljajući svoju mladenačku misao, značilo bi istinski ljudski život. U ovom istraživanju povezujem se s ranijim istraživanjima na području filozofije i duhovnosti: umjetnički tj. stvaralački i samostvaralački život čovjeka jedino tako pojmljivog kao povijesnog bića (bića mogućnosti).

Što je Ljepota? – slijedeće je pitanje, odmah nakon pitanja o Umjetnosti. Ako bude mjesta i vremena, govorit ćemo također i o biti Umjetnosti (Istine i Ljepote, pa dakle nužno i Dobrote). Ovdje će prije svega biti riječ o Ljepoti Duše, neskrivenosti odnosno razotkrivenosti bitka i bića (kako je to lijepo izrazio još Martin Heidegger), ali i o smislu postojanja i Života općenito. Nakon toga postat će po sebi jasno i osmišljeno pitanje: „Čemu Dobrota“. Ukratko, Ljepota je način

³³ Vidi o tome više u mom diplomskom radu: „Umjetnost i revolucija u djelu Danka Grlića“/objavljenom također u cjelini u Spomenici Danku Grliću (1923-1984): „Umjetnost i revolucija“; Naprijed, Zagreb, 1989.

izraza Duše da se sviđi Bogu, na svim stupnjevima svog usavršavanja, ako već ne i savršenstva.

Važnije od svega do sada rečenoga jest povratak Čovjeka prvotnome: Bogu, Dobru, odnosno Dobroti.³⁴

I. – „Bolest je posljedica grijeha“. Kao prva mi je nadošla spoznaja o vlastitom grijehu počinjenom nad samom sobom, i to u dva navrata. Oprostiti znači izliječiti se. Oprostiti sebi znači oprostiti (svijetu i) Bogu; tada ujedno oprašta Bog i opraštam ja sama sebi. Eto, tu smo na području mog ja, manjeg od gorušičina zrna.

II. – „Sva dosadašnja Velika Umjetnost jest prošlost“ – tumačio je G. W. F. Hegel. Ima tu istine. No, ako je velika, umjetnost je nužno budućnost, mogućnost čovjeka da bude nešto drugo, nešto bolje, humanije, svetije. Krenimo u fazu ozdravljanja.

Pad u duhovnom razvitku čovjeka

Jesmo li umjetnici kada dišemo, živimo, postojimo kao ljudi – ili je nužno da budemo slikari, pisci, pjesnici,...? Jesmo li umjetnici kao ljudi danas, u svijetu tehnike, tehnologije, informatike i robotike, kada je čovjek čovjeku postao najveća nepoznanica u povijesti postojanja i kada svaki čovjek, već s mobitelom u ruci, „posjeduje“ cijeli svijet a ne primjećuje čovjeka koji je fizički pored ili uz njega? Je li čovjek, ako je čovjek, i danas povijesno biće? To je bilo još Grličćevo (1923-1984) pitanje. Ima li umjetnosti danas? Je li čovjek i danas biće mogućnosti? Ili smo robovi? Nismo više ljudi? A nismo ni naprosto životinje? Da li ono životinjsko u čovjeku, danas više nego ikada, u svakom čovjeku, izbija na vidjelo? Ili smo prenatrpani informacijama? Nije li i tzv. umjetnost postmoderne i s njom istovremen karizmatički pokret zapravo duhovni pad čovjeka, pad u duhovnom razvitku čovjeka? Jesmo li još uvijek ljudi ili smo tek obučeni u ljudsku kožu

³⁴ Koliko ću ući u meditacije, to doista ne mogu riječima opisati. Potruditi ću se ljudskim jezikom ovdje opisati neke istine.

sačinjenu od krvi i mesa? Možda smo ljudi, ali ne više onako sveti kako smo bili u ranijoj povijesti? Možda je ovo razdoblje postmoderne i s njom „silazak Duha na Zemlju“, kako se to laički kaže, napredak u ljudskoj historiji, ali, je li uistinu i u povijesti ljudskog postojanja, u čovjekovoj povijesnosti, njegovoj suštini, onome što ga čini čovjekom? Ranije sam već napomenula da je riječ o Božjem prosvjetljenju čovjeka, o ulasku u mračne, najmračnije predjele Uma. Eto, tu se danas zbiva sva ljudska povijest. Zapravo smo robovi vlastite egzistencije.

Postavili smo pitanje; neka ga budućnost čovjeka dovrši.

Što je Ljepota? Čemu dobrota?

Ima li ljepote u takvoj egzistenciji? Koliko nam je duša doista lijepa?

Kod nekih ljudi „pakao“ je plići, kod nekih dublji. Pod „paklom“ duše ovdje mislimo na neobuzdane predjele nas samih. Koliko se predajemo „paklu“, nesvjesnoj i podsvjesnoj, nagonskoj strukturi, instinktima, onom životinjskom, toliko smo, izgleda, danas više ljudi. Gdje se izgubio Čovjek? Čovjek sa svojom božanskom umjetnošću, filozofijom, smislom za lijepo, za savršeno? Ili se danas podrazumijeva bolesnim netko tko uopće pomisli na takvo što?

Smatram da se s tim duhovnim padom ne samo izgubio čovjek i sve njemu svojstveno (umjetnost, ljepota, dobrota, istina, ljubav) nego da mu je, tim više, sam Bog potrebniji nego ikada ranije.

Čovjek vapi za Bogom, uzdiže k Njemu ruke, klanja Mu se, a ne može si pomoći. To je bolest vremena. Ako smo suvremenici, sudionici u tom vremenu, onda smo nužno i sami bolesnici. Ili smo se rodili u nekom „krivom“ vremenu – što još uvijek mnogi za sebe kažu – pa se danas igramo lovice u potrazi za smislom i besmisлом. Tako su pisali i Herbert Marcuse i Erich Fromm u potrazi za „Zdravim društvom“. Gdje je ljepota postojanja? U čemu se sastoji duhovna –

društvena zbilja? Gdje se sakrila Istina (bitka), smisao postojanja? Što je još Tajna između Čovjeka i Boga?

Politika, koja predstavlja svijet laži i informacija, preuzela je vodstvo. Još donedavna su to činili filozofi na kraljevskim dvorima. Danas je bitno znati lagati i obmanuti narod, tome uči cjelokupna retorika. Pa i ova (Hrvatska) „demokracija“ u kojoj svatko ima pravo na mandat, ili barem da postane gradonačelnikom – dovoljno je da navrší 18 godina i da se kandidira – sve je drugo nego istinska demokracija. Čak nije ni slična onoj Atene i Rima. Čovjek je, danas više nego u doba vrhunca Grčke filozofije i učitelja velikog Aleksandra Makedonskog, velikog Aristotela, politička životinja, pravi *zôon politikón*. Ova „kapitalistička“ „demokracija“ jest vladavina šačice novcem i prestižem zarobljenih pojedinaca nad masom robova koji im plješću, ili ne plješću, ali nemaju (političke) moći da im se suprotstave. Kamo to vodi? Gdje je ljepota postojanja? Gdje se sakrila Istina? Gdje je Bog?

Bog kao da i danas govori: „Ja jesam, bio sam i bit ću – taj koji jesam“.

Riječ je o Istini bitka, o Istini Postojanja.

Martin Heidegger je poučavao ovako: „U umjetničkom se djelu sakrila Istina bitka“ (*O biti Istine*). Za nas vrijedi naizgled samo malo, ali u biti bitno izmijenjeno, gledište: U umjetničkom se proizvođenju čovjeka čovjekom sakriva ljepota postojanja koja je, ujedno, Istina bitka.³⁵

Htjela bih učiniti korak dalje.

Pod Čovjekom-Umjetnikom ne mislimo na umjetnika u pukom smislu te riječi, bez obzira bio on akademski unaprijeđen ili samouki slikar ili pjesnik... Pod Čovjekom-

³⁵ Opširnije istraživanje na tu temu objavljeno je u mom magistarskom radu: „Događaj i mogućnost čovjeka-umjetnika; premissa za pitanje mogućnosti zasnivanja misaonog odnosa Grlića i Heideggera“; Zagreb, 1990.

Umjetnikom mislimo na Čovjeka kao povijesno biće, jer je samo kao „Umjetnik“ – stvaralački i samostvaralački izražena osobnost svakog čovjeka – sposoban zvati se Čovjekom, Čovjekom s velikim Č, u punom i jedinom, istinskom smislu te riječi.

No danas je Čovjek, zajedno sa svojim kvalitetama i doista ljudskim stvaralačkim mogućnostima, naizgled i/ili doista pao u zaborav. Taj pad koji opisujemo traži i svoje uzdizanje (k bitku). Kako da to pojasnimo?

Uvijek je čovjek bio biće mogućnosti, što znači: ili jest ili nije Čovjek. Očito, danas je ne-čovjek. Rob postojanja a ne gospodar.

Gospodar: „Ja jesam, bio sam i bit ću – taj koji jesam“ prodro je duboko u Zemaljsku i ljudsku tminu i osvijetlio naše mračne trenutke. Ipak, zrak koji udišemo pa i takozvana prana više nisu „čista ljubav“; prije svega ne zato što je zrak zagađen, osim možda na vrhuncima Tibeta – mjestu takvih meditacija; ratovi su posvuda, najviše vođeni ljudskom pohlepom i požudom: imati umjesto biti, o čemu je govorio još Shakespeare; a i kad je riječ o informatičkom i informacijskom kao i robotičkom napretku na području znanosti, doista je nužno govoriti o zaboravu humaniteta, ljudskosti. Gdje smo sada? Što smo? Tko smo? Odakle dolazimo? Kamo idemo?

Definicija čovjeka, koju mi je u nasljeđe ostavio profesor Mihovil Pansini, s Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 80-ih godina XX. stoljeća, doista me i danas oduševljava i potiče na razmišljanje: čovjek je zemaljska prašina obasjana sjajem zvijezda.

Možda smo doista samo prašina i ništa više, ovdje se misli na kemijsku strukturu zemaljskih elemenata međusobno povezanih i spojenih u ljudskom obliku. Da li smo doista samo to? Za liječnika možda jesmo. Ali za filozofa koji poznaje *res cogitas i ergo* sigurno nismo. Nismo to ni za umjetnika. Ali za samog Boga možda je to i previše što jesmo.

Istina je da smo satkani od ljubavi jer ljubavlju se prožima svaka čestica i atom, svaki kemijski element. Gdje nema ljubavi tamo je problem, ako ne i bolest.

Već smo vidjeli, danas je sve manje ljubavi za čovjeka, čovjek je danas na najvišem stupnju otuđenja od drugog čovjeka.

Ono što je bolest pojedinca u medicini; nedostatak ljubavi; to je na višem stupnju razmatranja gledano iz istog aspekta društvena bolest, bolest suvremenog društva. Ne mislim ovdje govoriti o ratnim okolnostima jer sve što je rat nema veze sa zdravljem, iako je borba pojedinca karakteristična svakom čovjeku, još od postanka. Bolesno je čovječanstvo, koje se bori ili ne bori samo sa sobom, protiv sebe samog.

Baš bi se kod ove borbe htjela na trenutak zadržati.

U filozofiji je do danas sve rečeno, i dijalektika, i revolucija, i pacifizam, i humanizam, i idealizam, i egzistencijalizam, pa i marksizam,...

Ali ipak, danas govorimo o duhovnoj borbi čovjeka i njegovoj ljudskoj opredijeljenosti za Dobro. Stara religija. Zoroastrizam. Mazdaizam. Prvo vjerovanje čovjeka. Ujedno i povratak Čovjeka kao čovjeka samome sebi i Bogu koji je čista Dobra.

Nakon što je Bog, koji je Ljubav, u Liku Isusa Krista iz Nazareta došao na Zemlju „radi grješnika“ i ostavio svoga „Duha Svetoga“ i na taj način izliječio čovjeka grješnika, te nakon što smo se Isusom oslobođeni i otkupljeni, opravdani i ozdravljeni, vratili Bogu i Njegovim Božjim Zapovijedima prenesenim po Mojsiju, sada smo, napokon, u posljednjem stupnju duhovnog sjedinjenja koje je ujedno i otkupljenje i ozdravljenje i posvećenje, u predaji iskonskom arhajskom Bogu- Dobroti.

Duhovno sjedinjenje s Čistom Dobrotom zadatak je meditacije koja slijedi.

Očito je da se jedino tako mogu izliječiti one čak i fizički najteže bolesti, duhovnim putem, predajom i borbom. Filozofija ovdje više nema što reći. Zadatak je humanog Čovjeka suvremenice da posvjedoči i da ozdravi tim putem. Također i svako krvno zrnce i/ili stanica u pojedincu, ali i svaki nemir u svijetu pa i u svemiru.

Noseći u sebi i pokazujući svijetu valjanost Kantova imperativa, kao i Zvezdano Nebo nad nama i moralni zakon u nama i, ne zaboravivši da se bez Boga ne može, svatko od nas suvremenika morao bi, nakon ove opširne meditacije i kontemplacije, moći, s pravom, ustvrditi: Od Boga sam poslan-a, Bogu se vraćam.

IV. ENERGETSKA STRUKTURA ČOVJEKA

Kad je Čovjek jednom tako potpuno otvoren od Boga i predan Bogu na svim stupnjevima svijesti i svjesnosti, jasno je da zrači i svijetli svim energijama, različitih oblika i duljina. Zapravo, sam čin otvaranja i predaje Čovjeka Bogu ujedno je otvaranje novih energetskih polja kojima se ljudi međusobno privlače, pa tako i biljke i životinje. Evo zašto ujedno kažemo da je netko pozitivan netko negativan, ili da je k sebi privukao negativca odnosno da mu se ništa bolje u životu nije moglo dogoditi ili slično. Koliko smo duhovno-energetski otvoreni toliko k sebi privlačimo druge energije, istih ili sličnih udaljenosti ili oblika. Ovdje sad dakako nije samo riječ o božanskoj energiji ili energijama nego i o bio-energiji čovjeka odnosno energijama ljudi.

Imamo pred očima sliku Krista koji k sebi privlači grješnike koji mu se utječu. Zamislite koliko nas ima na kugli zemaljskoj i u svemiru koji svakodnevno, u svakom trenutku, dolazimo Kristu. Velika je to duhovno-energetska spretnost i moć. Ako bude prilike govorit ću kasnije i o Kristovim energijama odnosno energetskim strukturama.

Najčešći uzrok bolesti su naša začepljena odnosno neprohodna duhovno-energetska polja. Kada ista duhovno osvjetlimo i posvijestimo i energetski oslobodimo, vlastitim snagama ili uz pomoć terapeuta ili i farmaka, tada je moguće započeti i ozdravljenje, proces ozdravljanja koji često nije kratkotrajan, iako je učinkovit.

Kada je riječ o tzv. bioenergiji, energiji koja se s čovjeka prenosi na čovjeka, tada je važno da je terapeut zdrav u svim segmentima i specijaliziran za takvo liječenje. Drukčije bi pacijent mogao na sebe prihvatiti i terapeutovo „negativno polje“ što bi moglo također loše utjecati na ishod.

Kada je riječ o božanskoj energiji, za koju je ovdje u prvom redu pripremljen terapeut, ali ne mora značiti da nije i pacijent, tada je Bog taj koji liječi, samo kroz terapeutove ruke i pacijentovu otvorenost. Sve se predaje u Božju volju, ali ne predaje se i sama Volja, koja mora biti čvrsta i pozitivna. I s vjerom i nadom u pozitivan ishod, baš kako to doliči svakom pravom vjerovanju.

Bog liječi.

Čovjek liječi.

Dvije riječi o tome.

Možemo reći i da biljka liječi ili bar ima ljekovita svojstva, pa i životinja, i stvar, i zrak, i voda.

Sve što postoji ima ljekovita svojstva. Mi smo Zemljani i sazdani smo od elemenata Zemlje, ovih u jednoj onih u drugoj kakvoći i količini. Zato se može reći da liječimo jedni druge. Sazdani od Boga, također kažemo i da nas Bog liječi. Jer, kako to reče veliki Baruch de Spinoza, Bog se može shvatiti i kao Priroda.

Biljka ne mora nužno biti trava ili čaj a da bi bila ljekovita. Nekome pomaže i cvijet ili samo pogled na stablo (na primjer stablo lipe ili čempresa). Ne hranimo se bez razloga biljkama raznih vrsta.

Također od životinje nije hranjivo samo meso. Lijepo je znati da i kućni ljubimci kao pas ili mačka imaju svoje energije i znatno pomažu čovjeku svojim energijama u duhovnoj i bio-energetskoj strukturi. Nekim pustolovima odgovaraju pustinje ili prašume kao mjesta ozdravljenja jer se tamo akumuliraju energije potrebne za njihov duhovni i biološki rast i razvoj, jednako kao što drugima pomaže čisti zrak Himalaja te molitva i meditacija.

Zašto onda baš Čovjek i baš Bog – liječi?

Osoba s karcinomom ili trombom u plućima sigurno neće ni pomisliti da bi je afrička prašuma mogla izliječiti. Obraća se Bogu i čovjeku, najvjerojatnije liječniku specijalistu medicine.

Svevišnji, sveprožimajući i sveznajući Bog, zna najbolje rješenje za svakoga od nas. Netko će, subjektivno, bolest prihvatiti kao kaznu a netko kao pomoć za druge, netko kao poziv na utakmicu života, a netko pak kao predaju, ovisno od pojedinca do pojedinca. Netko će, opet, zagrliti svog psa i reći mu: hajdemo prošetati do šume. Naravno, svatko će u takvom stadiju napasti bolesti zaželjeti udahnuti svježi zrak i poželjeti popiti gutljaj čiste izvorske vode.

Obraćamo se Čovjeku najčešće zato što su i sami gubitci energije negdje na humanoj razini. Obraćamo se Bogu jer On sve zna i vodi nas svojim svetim putem. Ali Bog i liječi. Iscjeljuje nas svojim načinima oslobođenja i otkupljenja, obraćenja. Bog u nas udahnjuje novi život, stvari sagledavamo iz druge perspektive, otvaraju se u nama nove energije koje nas pokreću i koje su ne rijetko jače od onih starih koje nastojimo prevladati. Bog nam dovodi u susret ljude i postavlja situacije namijenjene baš nama. Ti ljudi, te situacije, baš su za nas ovdje i sada. Ako riješimo neki konflikt na „makrokozmičkoj“ razini sigurno smo si i sami pomogli riješiti ga i na onoj unutarnjoj, mikro-razini.

Kroz ljudska usta i u raznim situacijama i prilikama ili neprilikama Bog progovara i daje nam savjet i uputstvo, baš taj Bog kojeg nigdje ne vidimo i ne osjećamo. Bog je prisutan. On često radi i djeluje i kroz umijeće liječnika, unatoč svom njegovom ili njezinom individualnom znanju i spretnosti. Često upravo Bog liječi. Važno je predati se njegovoj svetoj volji.

Na nižoj energetskej razini, gdje je čovjek čovjeku jedini oslonac, kažemo da liječi čovjek, bioenergija, ali i opet samo Božjim dopuštenjem. U protivnom, već sam napomenula, ishod može dovesti do raznih pa i negativnih posljedica.

Duhovnost uči: bolest je posljedica grijeha.

U religijskom sustavu, Isus je došao na Zemlju radi čovjeka grješnika, da ga iscijeli i oslobodi, izliječi i otkupi, i privede u život vječni.

Često su naši energetske čvorovi upravo ondje gdje je grijeh. Malo dijete nema grijeh ali njegovi preci možda i vjerojatno imaju. U duhovnosti se ide sve do unazad 14 generacijskih koljena. Grijeh se osim toga u slobodnom prijevodu može prevesti i kao pogreška.

Dakle, Bog liječi. U ovom slučaju liječi Isus. Makar samo kroz razne molitvene cjeline i karizmatske susrete, oproštenje i održavanje, sakramente, post i molitvu, kako kroz cijelu povijest tako i sada.

Štoviše, kada je riječ i o ostalim religijama i religijskim pokretima, uvijek Bog liječi.

V. DUŠA: MOZAK – SRCE

Mozak je središte svih naših misli i drugih svjesnih i nesvjesnih radnji. Srce je središte ljudskih emocija. Njihova spojnica čini dušu, a ona je mjesto gdje stanuje Bog.

Bog se u početku uzimao kao stvoritelj svijeta, sasvim odvojen od čovjeka. Tijekom povijesti mišljenja i duhovna iskustva su se mijenjala, napredovala, pa se i Boga počelo razmatrati i doživljavati kao ne više nešto odvojeno i općestojeće nego kao „sa nama Bog“, Bog u svijetu, zatim i kao Bog čovjekom postao. Dakako, razmatralo ga se uvijek ili gotovo uvijek i kao Prirodu.

Boga ili Prirodu već su pokušali shvatiti i stari Grci i Indijci, zatim Zen Buddhisti i Buddhisti, pa kasnije i zrelija europska filozofska misao. Boga dakle kao sve što nas okružuje, uključujući i nas same, a ne samo kao Osobu koja je postala Čovjekom radi grješnika. Bog ili Priroda jesu ujedno stabla, biljke, drveće, cvijeće, trava, zemlja i sve što je na njoj, te životinjski i ljudski svijet, u širem smislu, i sve što je time dohvaćeno.

I, kako sad odjednom, Bog Čovjek-om postao? Radi grješnika? Ne znači li to da je ta ista priroda koja nas okružuje zapravo i u nama samima, u našem mozgu, našem srcu? Tamo naime nisu samo upisane Božje zapovjedi po novijoj duhovnosti, već se cijeli svemir i sve što je u njemu, sve što mu pripada, tamo smjestilo. A Čovjek je Čovjek koliko Ljubi, ljudskim srcem, dakako sve oko njega, i biljke, i životinje i stvari, i drugog čovjeka i samog sebe te istovremeno on je Čovjek koliko je mislima povezan sa svime i u svemu. I to, štoviše, dobro će nam poslužiti Kantov kategorički imperativ, ako se prema svemu ponaša barem moralno ako već ne i božanski. Dakle, u našim mislima i u našim emocijama stanuje Bog. Skriveni Bog, koji se krštenjem razotkriva I kao duša objavljuje svijetu.

Teško je još i danas odrediti sadržaj, opseg i doseg pojma i značenja Duše. Općenito se smatra da Duša postoji i da je nekad bila jedno s Bogom te da je, putem inicijacija kao što su krštenje ili krizma, s Bogom i dalje povezana. Duša je, tvrde jedni, siva supstancija kore velikog mozga. Drugi pak kažu da je ona ukupnost čovjekovih osjećaja i misli. Neki opet kazuju da je duša bestjelesna, dok drugi smatraju da duša ovisi o tijelu u kojem se nalazi i, obrnuto, da tijelo ovisi o duši. Dušom razlikujemo dobro od zla; govori se često i o duševnoj boli. U filozofiji se, uostalom, kao i u religiji, do sada mnogo govorilo o odvojenosti i/ili jedinstvu duše i tijela. No jedno zasigurno moramo prihvatiti kao općevažće: nismo se bez razloga rodili baš u ovom tijelu, baš na ovaj dan, baš od ovih roditelja. Naša duša putuje kroz vječnost i vječnosti pripada. Neke nekršćanske religije tvrde da se duša inkarnira i reinkarnira više puta tokom različitih fizičkih života, u različitim tjelesnim oblicima, te se tako usavršava na putu vječnosti. Druge religije tvrde da duša seli iz jednog tijela u drugo već za vrijeme ovog života pa da tako i odatle dolaze i Isusove zapovjedi; moramo uvijek ljubiti i bližnjeg svoga i samoga sebe jer ne znamo tko je duša koja prebiva u nama i/ili u našem bližnjem. Kršćanstvo uči da u duši svakog od nas boravi Duh Sveti koji je treća božanska osoba; te je on, Isusov duh u nama, taj koji nas vodi. Kršćanstvo također uči da se duša poslije smrti tijela vraća Bogu. Mi dakako možemo krenuti raznim stranputicama. Nekad možemo i odlutati od Isusa pa krenuti recimo k Sai Babi, ili nekim drugim putem, ali i o tome zapravo ne odlučujemo mi nego Bog sam. Bog je taj koji vodi dušu ovim ili onim putem i bira za nju učitelja. Evo jednog primjera:

Znam jednu dušu koja je mnogo pretrpjela. Na mom duhovnom putu s njom me upoznao moj "duhovni učitelj" – Isus. Ta je duša rođena samo jednom i danas živi u istom fizičkom tijelu u kojem sam je upozнала. Inicirana je u

kršćanstvo nedugo nakon rođenja, te dalje krenula u život kako je već mogla i znala. Ali jednom davno dogodila joj se unutrašnja, duševna, nesreća zbog koje je mnogo propatila. Kada duša, ne tijelo, više nije znala što bi, zazvao ju je Glas Božji imenom njenim. Bog joj je došao u pomoć, rekli bismo, i ona se odazvala. Tada je počeo hod duše s Isusom u duhu. Isus je dakako Bogom poslan, Učitelj i Sin Božji, radi grješnika, ne radi pravednika; i ta se je duša sama najprije trebala priznati grješnom. Isusov duh, koji se kao duhovni Učitelj navedenoj osobi predstavio-objavio u svom Liku prilikom jednog viđenja, vodio je tu dušu na putu oslobađanja od zla, otkupljenja, privođenja u život vječni, na putu svetosti. I duša je išla za njim bez oklijevanja. Rječju, žrtva koja "ne zna zašto se je rodila i zašto ga Bog drži". Međutim, Bog ga je želio, baš takvog kažu neki ili ne znamo zašto baš takvog, ali sigurno je da s njime ima neki plan. Za svetost treba mnogo trpjeti; to je vjerojatno bio Isusov naum. I sada se dolazi do one fantastične dvojbe: da li Bog želi da ta duša u tijelu pati ili da se na duhovnom putu razvija i usavršava? Ili i jedno i drugo? Ovo drugo svakako, to Bog želi sa svakim od nas. Međutim, ono što želim naglasiti jest da se ova, rekla bih: po rođenju razvijena duša, okretala od sveg zla i težila za dobrim, štoviše za svetim. Dakle, Isus je pozvao dušu na obrazovanje u svetosti. Proglasio ju je grješnom ne bi li je oslobodio i postao joj duhovni vođa; vodič. No kada se duša oslobodila i bila otkupljena, Isus je predaje dalje Bogu. Sada će Bog, ili rekli bismo Duša sama vođena Bogom, "odlučiti" o sebi samoj, vođena Božjom Voljom. Svaka duša usavršava se na putu prosvjetljenja i to je, rekli bismo, njezin Božanski zadatak. A s obzirom da dušom možemo smatrati dio Boga samog, to se onda može reći i da je to njezin osnovni zadatak. Neke duše na tome uspiju prije, neke kasnije. Sve duše teže k istom cilju, k prosvjetljenju odnosno, neki bi rekli, k Svjetlosti. Samo što neke ostaju vezane uz svoj

ego više, neke manje. A zapravo treba "prihvatiti svoj križ i slijediti Me", kako reče Isus.

Sveci i danas sjaje kao zvijezde na nebu i služe nam kao duhovni vodiči; tako na pr. Sveti Ante Padovanski, ili sveti Franjo, Mala Terezija i brojni drugi. U našem slučaju, Isusov duh progovara kroz njih; oni su samo mediji koji služe Bogu u poniznosti i ljubavi i tome nas uče.

Psalmista kralj David reče:

*"Jahve, proničeš me svega i poznaješ,
ti znaš kada sjednem i kad ustanem,
izdaleka ti već misli moje poznaješ.
Hodam li ili ležim, sve ti vidiš,
znani su ti svi moji putovi.
Riječ mi još nije na jezik došla,
a ti, Jahve, sve već znadeš.
Sleđa i s lica ti me obuhvaćaš,
na mene si ruku svoju stavio.
Znanje to odveć mi je čudesno,
previsoko da bih ga dokučio.*

*Kamo da idem od duha tvojega,
i kamo da od tvog Lica pobjegnem?
Ako se na nebo popnem, ondje si,
ako u Podzemlje legnem, i ondje si.
Uzmem li krila zorina
pa se naselim moru na kraj,
i ondje bi me ruka tvoja vodila,
desnica bi me tvoja držala.
Reknem li: "Nek me barem tmine
zakriju,
i nek me noć umjesto svjetla okruži!"
ni tmina tebi neće biti tamna:
noć sjaji kao dan*

i tama kao svjetlost.

*Jer ti si moje stvorio bubrege,
satkao me u krilu majčinu.
Hvala ti što sam stvoren tako čudesno,
što su djela tvoja predivna.*

*Dušu moju do dna si poznavao,
kosti moje ne bjehu ti sakrite
dok nastajah u tajnosti,
otkan u dubini zemlje,
Oči tvoje već tada gledahu djela moja,
sve već bješe zapisano u knjizi tvojoj:
dani su mi određeni dok još ne bješe
ni jednoga.
Kako su mi Bože naumi tvoji
nedokučivi,*

*kako li je neprocjenjiv zbroj njihov.
Da ih brojim? Više ih je nego pijeska!
Dođem li im do kraja, ti mi preostaješ!"
De, istrijebi, Bože, zlotvora,
krvoloci nek odstupe od mene!
Jer podmuklo se bune protiv tebe,
uzalud se dižu tvoji dušmani.
Jahve, zar da ne mrzim tvoje mrzitelje?
Zar da mi se ne gade protivnici tvoji?
Mržnjom dubokom ja ih mrzim,
i držim ih svojim neprijateljima.
Pronikni me svega, Bože, srce mi
upoznaj,
iskušaj me i upoznaj misli moje:
pogledaj, ne idem li putem pogubnim,
i povedi me putem vječnim!"*

(Psalam 139: 1-18) i time već sve objašnjava.

Oduvijek se, još prije pojave filozofije u izvornom grčkom smislu, težilo za jedinstvom. Ono što se u arhajskim društvima smatralo jedinstvom duše s Bogom (na visokim, razvijenim stupnjevima svijesti, kada su čovjek i Bog još bili jedno) i za čim se zapravo u duhovnom životu težilo, u antičkoj Grčkoj se pretvorilo u čežnju za spoznajom mislećeg Bitka koji je najčešće pojmljen kao "Jedno i nedjeljivo" (za razliku od mnoštva) te je takvo postalo učenjem mudrosti. Veliki Grčki mislioci Platon i Aristotel (5. i 4. st. p.n.e.) imali su različite stavove o duši. Platon je smatrao da se duša sama kreće i da pokreće sve drugo, te da je postojala prije svog spajanja s tijelom i da će postojati i nakon tjelesne smrti. Duša je za Platona netjelesna, neprostorna, jednostavna i neuništiva supstancija. Za razliku od njega, Aristotel je smatrao da duša ne može postojati duže od tijela niti da može postojati izvan tijela. Prvi je Aristotel doveo Dušu na nivo psihologijskog poimanja i određenja. A s psihologijom se povezalo i spoznajnoteorijsko pitanje te se, shodno tome, pošlo sa stajališta da treba proučiti subjekt koji spoznaje i kako spoznaje kao i objekt koji se spoznaje te kojim organima subjekt spoznaje i načine na koje on spoznaje. Duša je za Aristotela djelatna sila koja ima i svoje stupnjeve razvoja ovisno o tome u kojem se živom biću nalazi (životinje su i za Aristotela manje inteligentne od čovjeka te su prema tome na nižem stupnju razvoja). Za Filozofa se redosljed ispitivanja stoga vrši od biljaka preko životinja do čovjeka, a sposobnosti nižih stupnjeva uvijek su sadržane u višim. Dok biljke na duševnom stupnju provode samo vegetativni život, duše životinja imaju pored sposobnosti hranjenja također i osjetilni život, dok čovječja duša ima pored vegetativnog i osjetilnog života još i moć razumijevanja, tj. razum kao moć kojom duša shvaća i

razmišlja (razlučuje bitno od nebitnog te spoznaje Boga). Za Aristotela je duša oblik tijela, a tijelo je materija koju duša pokreće i oblikuje. Budući da oblik ne postoji bez materije, tako ni duša ne postoji bez tijela, iako duša nije tijelo već samo određenje tijela. Štoviše, za Aristotela je, nasuprot njegovim prethodnicima, duša prva "entelehija" organskog živog tijela, odnosno duša je shvaćena kao aktivni princip tijela koje je kao materija samo pasivnost. Aristotel je nadalje vjerovao u postojanje nekog zajedničkog osjetila, koje svoje sjedište nema u mozgu nego u srcu, a koje osjetilo omogućuje da čovjek usredotoči i centrira sve svoje osjete u jednu točku. Sjetimo se da je u vrijeme Aristotela i još ranije za Hebreje srce bilo središnji organ, a tako je i u Bibliji. I u Isusovom Životu Bog ispituje "srce i bubrege". Tek se kasnijim razmišljanjem počelo dovoditi u svezu srce i razum tj. um odnosno mozak. Tako primjerice Paracelsus, 15-16. st., liječnik, alkemičar, teoretik i filozof, osnivač moderne medicine koji odbacuje Hipokratovu i Galenovu nauku, a spaljuje Avicenninu knjigu koja je do tada bila izvor sve srednjovjekovne medicine (koja uči da se ravnotežom četiriju osnovnih tjelesnih sokova održava sve ljudsko zdravlje) – promatra čovjeka kao jedinstvo tijela, duše i duha. "Ljubav je najveći motiv liječničkoga zvanja" – reći će među ostalim ovaj renesansni mislilac – "a ne novac ili koristoljublje". Paracelsus, naime, čovjeka kao mikrokozmos uspoređuje sa svijetom i svemirom kao makrokozmosom, pa odatle i duša na visokim razinama svijesti obuhvaća Boga a na niskima je to čovjek sam sa svojom suštinom. I kao što Bog prilazi čovjeku da bi ga spasio, tako čovjek, na nižim stupnjevima svijesti, spoznaje samoga sebe kao božansko biće i pokrenutog Božjom Voljom. Upoznajući sebe kao mikrokozmos čovjek upoznaje uistinu cijeli makrokozmos i sva bića u njemu, kao što su anđeli i duhovi. Čovjek je ogledalo i predstavnik svijeta budući da su u njemu sadržane sve tvari i sve snage prirode. Zato čovjek, kada želi da se

duhovno razvija, mora, prema ovom švicarskom alkemičaru, insistirati na ljubavi u svijetu i u sebi samome, u svom srcu. Iz nutrine te ljubavi u čovjekovom srcu iskustvenim putem i samospoznajom spoznajemo prirodu i Boga jer smo mi sami složeni i iz prirode i iz Boga-uči nadalje Paracelsus. Zapravo, u meditaciji se, prema tom švicarcu, ljudska duša otvara u svemir tako da ono što nosimo u srcu postaje vidljivo u svijetu; jer duša i srce međusobno su povezani i nedjeljivi; te se ne treba čuditi raznim recimo zlima koja se dešavaju oko nas, ako su i naše duše crne ili zatrovane zlom. Čovjek istovremeno pripada trima svjetovima: zemaljskom, astralnom i božanskom, budući da je sastavljen od elementarnog (zemaljskog), sideričnog (astralnog, koje dolazi od zvijezda a od kojeg potječu tjelesni duhovi) i od dealičnog dijela, od kojeg potječe duhovni dio *"Dušom svojom žudim Tebe noću, i duhom svojim u sebi te tražim!"* (Izaija, 26:9)

*"Tko u tmini hodi,
bez tračka svjetlosti,
nek se uzda u ime Gospoda,
nek se na Boga svog osloni."* (Izaija, 50:10)

Suvremena zagrebačka novinarka i teolog, Jasminka Domaš, objavila je u svojoj knjizi "Židovska meditacija" (MISL, Zagreb, 2003), među brojnim drugim člancima, prilog o Hasidu. "Nadmenost je strana hasidizmu te je poznato da se najveća pobožnost ne primjećuje, odnosno nije nametljiva ni razmetljiva. Dio hasidizma su i mistična iskustva koja svoj korijen imaju u dubokom meditativnom stanju i ono otkriva stvarnost drukčijom od one spoznate u svakodnevnom životu"—piše autorica. "Čovjek s takvim iskustvom ulazi u blagoslovljeno područje duhovnog. Postići u njemu "dvekut" najviši je cilj, jer se njime nadilaze granice vremena i prostora. U "dvekut" vjernik je potpuno usredotočen na

Jednog...Namjera postizanja mistične dimenzije isključuje svaku naviku i rutinu i traži potpuno poništenje ega. Do mističnog iskustva ne dolazi se bez odricanja i strahopoštovanja prema Nebu... " ("235).

VI. O PROKLETSTVU

Psovke i prokletstva, zapravo moć psovke i proklinjanja, danas toliko prisutna u ovom našem Hrvatskom podneblju – da gotovo svaka druga osoba opsuje Boga kao da kaže dobar dan – proizlazi upravo iz naših usta, a naše riječi iz naših srdaca.

Kao da su zapisane u našim srcima, kao da ih je usadio sam Bog! O čemu se radi?

Ako pogledamo iz šire perspektive, čini mi se da je i Isusa Krista Nazarećanina prokleo Njegov narod; to prokletstvo zapisano mu je na križu na kojemu je razapet. No da li ga je prokleo Njegov Židovski narod ili moć proklinjanja dolazi od samoga Boga?

Nitko tko kaže „Prokletstvo Isusu“ ne može biti Njegov sljedbenik.

Ali Isus, koji je i sam prokleo smokvu, pobijedio je prokletstvo, jednako kao što je pobijedio život i smrt pa i samoga sebe. Isus je danas i zato živi Bog.

Ako Ga je prokleo Njegov izraelski narod, koji Ga ni dandanas ne prihvaća za Mesiju; onoga koji ima doći; tko je onda tom narodu, tim ljudima, zapisao to u srca i s kojim pravom su baš oni to učinili? To su vječna pitanja.

Možemo poći od pretpostavke da Bog proklinje – kao što pokazuju cijela poglavlja iz Starog Zavjeta – pa je to, dakle, moglo bi se reći, kraj jednog ciklusa stvaranja i duhovnosti i početak novog. Drugim riječima, obistinjenje Pisma. Ako je tako, onda se ovdje nipošto ne radi o nekom „Novom Dobu“ shvaćenom u smislu kojim ga karakteriziraju riječi New age. Dapače, mislim, a barem bi tako po nekoj logici stvari trebalo uslijediti, na redu je povratak Dobroti kao općem principu, u smislu u kojem sam to ranije objasnila.

Nitko tko proklinje Boga ne može se nazvati Božjim sljedbenikom. No ako vas na putu dočeka tako nešto ili to osjetite kroz riječi drugih ljudi (jer u duhovnom životu nikada

ne sudjelujemo sami), onda je to rezultat počinjenih djela grijeha prošlosti, a možda i ranijih naraštaja. Zato molite za života za žive i za mrtve i za sve one kojima je vaša molitva potrebna; i Bog će vam oprostiti grijeh. A sve koji psuju molim da, prije nego li izgovore tako ružnu riječ, barem dva puta razmisle. Ne živi čovjek samo o kruhu, zar ne?! Često nije proklet onaj koji izgovara riječi nego drugi čovjek, kojem su te riječi upućene pa makar samo duhovno.

Ove u duhovnosti Boga najžešće psovke pa i svetogrđa prisutne su na žalost u svakidašnjici barem ovog našeg podneblja do te mjere da su postale upravo svakidašnjica bez koje se ne može. Osobni mi je zadatak, kako sam već navela u gornjoj meditaciji, pomoći Isusu nositi Križ do kraja. To onda, naravno, znači i boriti se protiv psovki i prokletstava.

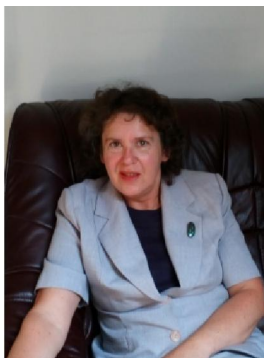
Ako se radi o tome da na kraju jedne duhovne cjeline obuhvaćene rječju Ljubav (ili Bog) slijedi prokletstvo, to može značiti da je tu obuhvaćen, pa i odriješen i oprošten, sav jedan veliki grijeh na tom području te sada (treba da) slijedi borba za Dobro, nasuprot Zlu. To misleći, govori o tome i poglavlje o Dobroti koje sam ranije obradila. Jer Dobro se Dobrim pobjeđuje.

NAPOMENA AUTORICE

Duhovne cjeline ovdje iznesene u cijelosti pročitao je i blagoslovio msgr. Juraj Jezerinac, u Varaždinskim Toplicama, 26. 03. 2019.

Eto, htjedoh samo reći: meditacija je poznata i Židovima i Kršćanima, a ne samo Hinduistima ili sektama. Misticism je, općenito, otvaranje duše prema Nebu i, rekla bih, gledanje očima duše. Na tom putu meditacije duša se itekako razvija i usavršava. No kome nije dano gledati tako, valja znati da oplemenjuje i svakidašnji život i rad i dokolica. Važno je kretati se putem kojim nas Bog uči, nastojati oko Božjih zapovjedi. Tome uče sve religije svijeta. I sva filozofija nastoji oko toga. Mogli bismo zato reći: čovjek je duševno zdrav ako je Jedno s Bogom u srcu i u umu (tada je, rekao bi Paracelsus, Jedno i u svemiru). Bolest pak dolazi ako toga nema, ali na tom putu otvaraju se putevi nade i spasa.

BILJEŠKA O SPISATELJICI

Sanda Glavaš rođena je u Zagrebu (Hrvatska) 7. ožujka 1964. godine. Tu je s odličnim uspjehom završila osnovnu i srednju školu te grupe Filozofija i Fonetika na Filozofskom Fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, gdje i magistrira 1992. Stručno se usavršavala u Italiji i Engleskoj, gdje je studirala i radila uglavnom kao novinar foto-reporter.

Godine 2010. diplomirala je Teologiju i duhovnost pri „Pontificia Facoltà Teologica – L'Istituto di Spiritualità Teresianum-Roma – pridružen Sustavni studij duhovnosti – Zagreb“ i od tada se profesionalno veže uz duhovnost. Pero novinara zabilježila je na talijanskom jeziku u svoje dvije knjige „L'altra riva dell'Adriatico – la guerra jugoslava raccontata agli Italiani“ i „Usi-costumi e balli“ objavljenima u Sassariju 1994. godine. Duhovno štivo bilježi na svojoj web stranici i za učenike malog duhovnog centra „Tri srca“ koji je započeo s radom 2017. godine, od kada je član Hrvatske Udruge za prirodnu energetsku i duhovnu medicinu, s kojom planira i dalje duhovno surađivati i studirati duhovnost.

E-adresa autorice:

Sanda Glavaš

glasanda@yahoo.com

Kontakt: 092 33 48 793 i 01 2004 851

Nakladnik

Biakova d. o. o., Zagreb, Kušlanova 59

Za nakladnika

Ivan Bekavac Basić

Telefon

+385(0)1 5515 327

Faks i telefon

+385(0)1 2006 411

E-mail

biakova@yahoo.com

Mobitel

+385(0)95 51 62 035

Priprema za tisak

biakova@yahoo.com

Tisak i uvez

Studio moderna, Zagreb

Tiskano u Hrvatskoj listopada 2019.

Naklada

150 primjeraka

Maloprodajna cijena

99,75 kn (14,00 €)